

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922. Första kammaren. Nr 30.

Lördagen den 6 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 65, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtande nr 34, andra lagutskottets utlåtande nr 17, jordbruksutskottets utlåtanden nr 36 och 37 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion med förslag till lag om provisorisk ändring i viss del av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom. *Om viss ändring i den s. k. norrländska förbudslagen.*

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 108, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen i samband med prövning av den genom proposition nr 75 föreslagna fortsatta tillämpningen av lagen den 20 maj 1921 angående norrländska förbudslagens utsträckning till södra och mellersta delarna av riket måtte i anslutning till jordkommissionens uppfattning konsekvent komplettera detta lagförslag med antagandet av följande

L A G

angående provisorisk ändring i viss del av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas, att vad i 3 § av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egen-

Om viss ändring i den s. k. norrländska förbudslagen.

(Forts.)

dom i dess nuvarande lydelse är stadgat och de hänvisningar till nämnda paragraf, som i lagen förekomma, skola upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i svensk författningssamling, samt gäller tillsvidare intill den 1 juli 1923.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet med hänvisning till vad däri anförts hemställt, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herrar *Lindhagen, Franzén, Wahl, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Svensson* i Skönsberg och *Johansson* i Sollefteå, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

Till yttermera stöd för denna hemställan hade herr *Lindhagen* för sin del gjort åtskilliga uttalanden.

Herr *Lindhagen*: På riksdagens bord förekommer titt och ofta frågan om kronans jorddonationer antingen till industrien eller till jordbruket eller också till städerna. Vi hade häromdagen en sådan fråga, som berörde kronans jorddonationer till industrien, nämligen de s. k. rekognitionsskogarna, och frågan gällde om och i vad mån det skulle kunna vara möjligt att upprätthålla kronans ursprungliga avsikter med dessa donationer.

I dag förekommer här frågan om en kronans jorddonation till jordbruket. Det är nämligen en efterverkan av de stora avvitringar, varigenom kronan avhände sig all sin mark även uppe i Norrland och Dalarne för att upprätthålla jordbruket och åstadkomma nya hemmansanläggningar. Det ansågs då vara nödvändigt för bondebefolkningen att komma i besittning av dessa skogsmarker, dels för att underhålla det jordbruk den hade och dels för att kunna utvidga sig på nya områden.

Nu inträffar emellertid, att när Norrlandsfrågan kom upp, så hade vi en första kammare, som var ganska motsträvig emot dylika jordreformer i allmänhet och som också ogärna såg något intrång i bolagens jordvinningar, även då de skedde på bekostnad av den jordbrukande befolkningen, ej blott den, som nu finnes, utan även den, som framdeles skulle kunna bli. Och då konstruerade norrlandskommittén i kompromissens tecken upp det självbedrägeriet för sig själv, att numera behövdes ej all denna skogsmark för bondebefolkningen, såsom kronan ursprungligen sagt och bönderna själva påstodo. Man måste hitta på några mutor att giva första kammaren, det var nog det egentliga syftemålet. Jag var med om överläggningarna och förstod, att det var det egentliga syftet. För att få första kammaren med, så uppkonstruerade och upptäckte man, att de utskogsmarker, som bönderna hade, och som kunde anses överstiga skäligen nödig stödsog, de behövdes ej för bönderna, utan det borde vara alldeles tillräckligt med vad de kunde få behålla såsom stödsog. Ni kunna förstå, att det var ett galet resonemang även ur den tidens synpunkt, ty meningen var ju, att bondeståndet skulle få utvidga sig. Meningen var ju, att jordbruket skulle få

förla alla dem, som önskade ägna sig åt jordbruk, och då kan man väl ej vid en viss tidpunkt säga, att bara det eller det är för bondeståndet behöfligt i alla tider. Vi se ju också nu i vår tid hur obegränsat mycket, vad som är för bondeståndet behöfligt.

Emellertid: då kom med norrlandslagen denna bestämmelse till stånd, varigenom bolagen trots kronans donationer tillätos att på bondeståndets bekostnad lägga sig till med en del av kronodonationerna.

Det skedde sedan ständiga anlopp mot detta medgivande, såsom finnes skildrat i jordkommissionens yttrande, som är bilagt detta lagutskottets utlåtande, men de strandade på första kammarens motstånd. Denna gjorde det omöjligt att få det där undantaget upphävt. Nu ha vi fått, påstår man, en första kammare, som skall vara annorlunda sammansatt och därför förmodligen håller på, att kronans jorrdonationer skola få tjäna sitt ursprungliga ändamål, och i all synnerhet i dessa tider, då det ropas på mera jord till jordbruk borde man vara angelägen om, att kronans gåva till bönderna upprätthållas. Men nej! Man tycker ändå, att det är ej så förfärligt bråttom, och man hoppas, att de befärade bolagsförvärven ej skola ske i nämnvärd omfattning, under det att vi vänta på en definitiv lagstiftning. Nu har emellertid denna kammare på andra lagutskottets hemställan beslutat en provisorisk lag, som för ett år förbjuder bolag att i södra och mellersta Sverige utan särskild koncession förvärva till och med utskogsmarker under väntan på definitiv lagstiftning. Men att göra samma bestämmelse gällande även för Norrland och Dalarne, det vill man ej vara med om, fast man där uttryckligen har papper på, att just den skog, som det här gäller, är en present av kronan för att bönderna skulle få behålla den. Här finnes därför ett tillfälle att på den nuvarande lagstiftningens grund värna om dessa gamla kronodonationer och stödja och stärka bönderna.

Från den av jordkommissionen hörda opinionen bekräftas nu allmänt, att den är till stor skada för bondebefolkningen denna undantagsparagraf i norrlandslagen. Vid sådant förhållande trodde jag verkligen, att den nya första kammaren skulle kunna vara benägen och konsekvent nog att på det sätt, som nu blivit föreslaget, fullända det verk, som kammaren börjat vid denna riksdag genom den förutnämnda provisoriska lagen, så att det bleve likformigheten för riket och i all synnerhet norrlandspresenterna, som bibehöllas åt jordbruket. Men utskottet har ej biträtt förslaget. Utskottet skyller på konjunkturerna, som få tjäna till täckmantel för så många stridiga känslor, och tror som sagt, att bolagen på grund av konjunkturerna ej i nämnvärd omfattning komma att köpa sådana utskogar i Norrland och Dalarne. Häremot skall jag tillåta mig säga, att om konjunkturernas verkan har utskottet ej det ringaste begrepp — det talar som den blinde om färgerna, ty utskottet har icke utsagt, vilka bolag däruppe som tros vara benägna att i varje fall lägga sig till med kronans gåva till bönderna; ej ett spår har utskottet utvecklat sin hänsyftning på dessa konjunkturer, utan talet därom är en sådan där parlamentarisk gest, där man bakom en fras döljer sin obenägenhet för själva saken. Konjunkturerna! Ja, man

Om viss ändring i den s. k. norrlandska förbudslagen.

(Forts.)

Om viss ändring i den s. k. norrländska förbudslagen.

(Forts.)

kan åberopa dem i ännu högre grad just till förmån för detta förslag, ty för det första ha de nedbringat priset på jordbruksprodukter och jordegendomar, och just då är det fara för att man skall söka locka från bondeståndet den värdefullaste egendom, som det har i sin hand, i all synnerhet i sådana ögonblick har man ansett sådana här förbudslagar vara av behovet påkallade. Vidare har ju också depressionen åstadkommit en ofantligt stor arbetslöshet, och vi höra alltjämt som en sista utväg ropet på jord och nya jordbruk. Just i detta ögonblick skulle man väl vara besjälad av så pass mycken politisk visdom, att man omständligt sökte bevara för detta ändamål all den jord, som jordbruket ännu förfogar över. Och slutligen får man höra, vilket också är riktigt, av bankmän och andra, som förstå den saken, att det enda, som det nu lönar sig att framsynt lägga ned pengar på, är jordegendom. Just då är det väl så mycket viktigare, att man nu ej uppmuntrar till att bolagen, som hava denna framsynthet, lägga sig till även med böndernas egendom däruppe och på samma gång lura ifrån bonden hans värdefullaste egendom, vilket han sedan kommer att få dyrt ångra.

"Bolagen skola ej i nämnvärd utsträckning köpa!" Det vet ej utskottet. Det säger, att man ej kan förvänta detta, och att vi därför kunna vänta på den definitiva lagstiftning, som föreslagits av norrlandskommittén och i vilken man just föreslagit upphävande av 3 § för Norrland och Dalarne och även där påbjudit koncession för förvärv av utskogar. Det må emellertid påpekas, att utskottet använder uttrycket: "ej i nämnvärd utsträckning". Således skulle dylika bolagsköp dock kunna förekomma i någon omfattning även enligt utskottet, och denna omfattning är redan den alldeles för mycket. De böra ej få förekomma i någon omfattning. En ledamot från Dalarne i jordkommissionen förklarade, att Stora Kopparbergs bergslagsaktiebolag alltid har råd att köpa jordegendomar, hur dåliga affärer det än har, därför att det förstår, att det är affär för framtiden, och det skall också ha använt depressionstider just för sådana förvärv. Och vidare: om man nu tror, att den definitiva lagstiftningen skall komma fram om ett år, antagligen vid upphållningen av nästa riksdag, vad veta utskottet och kammarens ledamöter om vad konjunkturerna komma att diktera nästa höst, nästa vinter och nästa år? Inte något! Dessutom är det naturligtvis mycket svårt att förutspå, när en lagstiftning kommer fram på riksdagens bord. Det beror på myndigheter och faktorer uppe i vederbörande departement, och man kan ej med visshet spå något därom, även om, som utskottet säger, det finnes en avsikt för närvarande att försöka få den framlagd till nästa riksdag. Nej, om vi skola vara uppriktiga — men det kunna vi ej vara i parlamentet, utan där skola vi alltid svepa in oss i svepskäl — så är det två olika sinnelag, som här stå emot varandra: ett, som ej tycker det vara så oävet, om bolagen nu under väntetiden skulle passa på och kapa åt sig så mycket bondejord som möjligt, och det andra, som visserligen ej tycker, att det vore bra, men som i alla fall ej skulle känna sig upprört, om så skedde — det är väl ej så farligt, menar man å den sidan — och en annan uppfattning, som vill bevara jorden åt bönderna, särskilt

i dessa tider, och ivrar för att en sådan lagstiftning som den nu ifrågasatta skall gå igenom.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Om viss ändring i den s. k. norrländska förbudslagen.

(Forts.)

Herr Petré, Bror: Herr talman! Då jag går att yttra mig med anledning av den föregående talarens anförande, vill jag för min del söka att lämna alla starka ord å sido, även om både den till reservationen fogade motiveringen och den föregående ärade talarens yttrande nu kunde inbjuda till att svara i samma tonart, som han därvid begagnat.

Jag kan endels giva min anslutning till uttalanden, som herr Lindhagen gjorde i sitt anförande, och jag vill också vitsorda, att givetvis syftet med reservationen är i sig gott. Jag har i motsats till den föregående talaren ingen personlig kännedom om de norrländska förhållandena och kan därför ej bygga mina omdömen i denna fråga på något, som jag med egna ögon sett.

När herr Lindhagen i slutet av sin reservation delar utskottets medlemmar i två grupper: den grupp, som med framförda förevändningar söker dölja sitt verkliga sinnelag, och den grupp, som säger ut vad den i saken verkligen vill, så kan jag ej tro, att detta är en riktigt lämplig metod för ett gott parlamentariskt samarbete. Jag vill emellertid för min del bestämt deklarerat, att jag hör till den grupp, som önskar hava den mesta möjliga jordegendomen kvar i bondeklassens besittning och anser strävandet härför såsom en viktig samhällsbevarande angelägenhet. Jag vill också gärna vitsorda, att den ekonomiska depression, som f. n. råder och som kan förväntas komma att fortvara den närmaste tiden, givetvis ej övar inverkan enbart på bolagens möjligheter att köpa skogsmark, utan även, där penningknappheten gör sig starkt gällande, verkar pressande på bönderna till att sälja. Särskilt tror jag, att de bönder, som å skogskörslor haft en väsentlig del av sina inkomster, hava en stark känning av det nu rådande depressionsläget. Jag vill också vitsorda, att det är givet, att det finnes vissa ovisshetsmoment angående konjunkturerna under det närmaste året framåt.

Huvudfrågan är dock för mig den: är det i förevarande fall tillräckligt starka skäl för att man skall på detta vis plocka ut en viss bestämmelse i ett avlämnat lagförslag för att provisoriskt föra igenom densamma? Det är på det spörsmålet, som av herr Lindhagen och dem, som stå på utskottsmajoritetens sida, olika svar lämnas.

Jag skulle vilja påpeka vissa faktiska förhållanden med anledning av det anförande, som av herr Lindhagen nyss hölls. Han sade, att det är viktigt i närvarande stund att söka åt jordbruket bevara all den jord, som jordbruket ännu förfogar över, och han förmenade, att denna 3:dje paragrafs fortsatta giltighet skulle motverka detta önskemål. Jag vill då påpeka det förhållandet, att fredad från bolagsförvärv är jämväl till odlingsområde tjänlig mark, och till odlingsområde räknas efter lagen till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter, som

Om viss ändring i den s. k. norrländska förbudslagen.
(Forts.)

i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig till upptagande av självständiga jordbruk eller lämpligen kunna sammanläggas med förutvarande jordbruk. Ser man då efter, huru länsstyrelser tilllämpat denna bestämmelse, finner man, att vid prövning av dylika frågor hos länsstyrelsen i Västerbottens län efter år 1912 avskilts odlingsområden till en sammanlagd areal av 10,000 hektar, i storlek ända upp till 1,604 hektar. Detta är således en faktisk omständighet, som det gäller att hålla i minnet vid bedömandet av hithörande förhållanden.

Jag vill också erinra om, att det är ej enbart bolag, vilka äro att räkna med som möjliga köpare till böndernas skogsmark, utan det är, enligt vad erfarenheten visar, även enskilda, som spekulera i skog, så att, om man skiljer bolagen från rätten att förvärva skogsmark av detta slag, så är det därför ej säkert, att dessa skogslotter bliva kvar i böndernas ägo.

Så skulle jag gentemot den erinran, som herr Lindhagen gjorde i fråga om möjligheten att kunna beräkna konjunkturerna det närmaste året framåt, vilja säga, att det väl ändock är något, som vi titt och tätt nödgas göra här i riksdagen och som vi lägga till grund för våra beslut i budgetsfrågor och angående tillfälliga lagar, såsom hyresstegringslagen och tonnagelagen, samt i många andra frågor, som vi hava att taga ståndpunkt till. Hava vi anledning tro, att den nuvarande ekonomiska depressionen skall räcka ett år framåt eller ej, fråga vi då. Och samma spörsmål hava vi naturligtvis både rätt och plikt att söka svar å i denna fråga och sedan därpå bygga vår ståndpunkt i ärendet.

Så sade herr Lindhagen också, att nu har riksdagen redan vidtagit en liknande anordning för södra och mellersta Sverige, och då fordrar konsekvensen att genomföra detsamma även för norra Sverige. Jag vill vitsorda riktigheten av uppgiften, i vad angår det faktiska förhållandet, men påpeka, att motivet för att man vidtagit denna anordning för södra och mellersta Sverige låg framför allt däri, att det visade sig omöjligt att där införa några liknande bestämmelser angående stödskog, beroende på att i dessa delar av landet skogstillgången är så växlande och mångenstädes skogsfattigheten så stor. Det är således ett annat underlag, som ligger till grund för förhållandet i sist nämnda delar av landet.

Sedan har herr Lindhagen i motionen sökt visa, att de sifferuppgifter, man har rörande bolags förvärv av förevarande slag för den sista tiden, september 1920—juni 1921, skulle visa en tendens till stigning. Jag vill gentemot detta säga, att det ej är riktigt vad herr Lindhagen säger, så tillvida som den statistik, vilken åberopas, ej angiver tiderna för bolagens förvärv, utan, enligt vad som framgår, om man går till handlingarna hos jordkommissionen, angiver något annat, nämligen tidpunkterna för ärendenas prövning hos länsstyrelserna. Och detta är något väsentligt annat, ty ofta går det lång tid, innan dessa ärenden avgöras hos länsstyrelserna. Visserligen föreskriver lagen tre månader som den längsta fristen från det förvärvet skedde, till dess ansökningen

skall ingivas, men det är så, att dessa ansökningar ofta ligga hos länsstyrelserna för fullständigande långa tider, och jag vet många fall, där de legat där åratals, innan de avgjorts. De siffror, som i motionen härutinnan åberopas, hava alltså ej den beviskraft i detta avseende, som herr Lindhagen förutsätter. Jag kan ju nämna som exempel ett i jordkommissionens utlåtande berört fall avseende 435,5 hektar i Orsa socken, som skulle ha förvärvats under ovan angivna tidsperiod, men där köpet i verkligheten skett redan 1919, och jag skulle också vilja säga, att bakom dessa siffror ej alltid stå köp från bönder till bolag, utan att det ej sällan gäller köp från enskilda, vilka i spekulationssyfte köpt marken och vilka sedan i sin ordning sälja den till bolag. Då komma dessa köp med i sifferuppgifterna för bolagsförvärven, men uppgifterna därom äro ej belysande ur den av herr Lindhagen avsedda synpunkten eller såsom förvärv från bönderna.

Om viss ändring i den s. k. norrländska förbudslagen.

(Forts.)

Jag tror emellertid, att man från utskottsmajoritetens sida sökt att bilda sig ett omdöme i dessa frågor så gott man förmått och därvid litat till riksdagsmän, som bo i de landsdelar, som denna förbudslag omfattar. Jag vill påpeka, att då ärendet gick till jordkommissionen för att man därifrån skulle få ett auktoritativt uttalande om behovet av denna provisoriska ändring av lagen, så fick man det resultatet, att majoriteten av jordkommissionen förklarade, att den ej hade någon erinran att göra mot ändringens genomförande, men den tillstyrkte den ej. Den framhöll ej betydelsen av att få detta provisorium genomfört, utan återgav skälen för förslaget till den definitiva lagstiftningen i frågan och slutade som sagt med att den ej hade något att erinra mot motionen. Mot detta uttalande reserverade sig de två representanter inom jordkommissionen, som själva äro bosatta i del av landet, där den norrländska förbudslagen gäller. Inom utskottet hava samtliga jordbruksrepresentanter, som äro bosatta inom denna del av landet, eller fyra till antalet, underlåtit att ställa sig på reservanternas ståndpunkt i frågan.

Jag tror nu för min del, att det kan vara en viss fara uti att på detta sätt styckevis mynta ut ett stort lagförslag, och det kan hända, att man på det viset slappar intresset för frågan i stort, när den en gång kommer på riksdagens bord. Jag tror för övrigt, att om man skall skapa ett provisorium på detta område i avbidan på definitiva bestämmelser, så är det kanske en annan del därav, som erfarenheten visat vara viktigare att få reglerad genom lagbestämmelser, nämligen frågan om bulvanskap. I varje fall har jag vid förfrågningar hos länsstyrelser i Norrland den sista veckan fått det svaret från mer än ett håll.

Jag vill i enlighet med utskottets hemställan yrka, att första kammaren behagade lämna motionärens förslag utan bifall. Hade det efter min tro varit någon risk för nämnvärda bolagsförvärv uti ifrågasvarande hänseende, så skulle jag hava instämt med herr Lindhagen i fråga om lämpligheten av att stadga ett tillsvidare-förbud uti ifrågasvarande hänseende även för norra Sverige. Nu tror jag emellertid ej, att den risken är nämnvärd, på grund av den personliga uppfattning jag därom

Om viss ändring i den s. k. norrländska förbuds-

fått, då jag försökt att bilda mig en uppfattning i frågan, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

gen.
(Forts.)

Herr L i n d h a g e n: Ja, vad nu angår den siste talarens första admonition till mig, att jag varit för stark i mina uttryck, så är det verkligen förlåtligt, när man som jag arbetat med jordfrågan i över 20 år här i riksdagen och hoppats så mycket, att genom den nya författningen det permanenta motståndet från första kammaren icke längre skulle äga rum, men nu finner, att den nya kammaren mer och mer utbildar sig till att i själva verket ganska fullständigt i åtskilligt representera den kammare, som förut har varit — när man finner, säger jag, att alla försök att på något sätt effektivt hjälpa det betryckta jordbrukarfolket säkerligen, i den mån det verkligen är fråga om att föreslå effektiva åtgärder och icke bara att göra en vacker gest i luften, komma att grusas även av denna nya första kammare. Men, man bör ej resignera och slå sig till ro med negationer, utan man bör försöka att få positiva resultat, fastän det även nu visar sig nog är lättare sagt än gjort. Det är emellertid även sant, som herr Petrén säger, att man, om man är klok och behärskad, bör låtsas som om det regnar även i detta fall, ehuru världen är så orättvis och omöjlig och hindrande mot allt, som behöver framgång.

Vad angår herr Petréns anförande i sak så var det ett belysande exempel på negationernas politik och framför allt på hur det bästa lätt och ledigt göres till en fiende till det goda. Vad skall det tjäna till att ingripa på föreslaget sätt, frågar Petrén, då det står kvar en del missförhållanden, som man härigenom ej kan avhjälpa? Alltså, lägg ett missförhållande till de andra! — det är summan av herr Petréns råd till första kammaren. Han vet mycket väl, då han talar om bulvaner, att man icke kan ordna den saken i dag genom en provisorisk lag, ty det kräves därför en komplicerad lagstiftning. Herr Petrén vet också mycket väl, att den enskilda skogsspekulanten icke kan hindras nu i sitt förehavande genom en provisorisk lag, ty det är en komplicerad juridisk fråga. Men ändå så spelade han ut dessa frågor emot denna lag, som kan åstadkommas. Då glömde han emellertid att upplysa kammaren om att den nyss antagit på ett år en provisorisk lag, som förbjuder bolag att i södra och mellersta Sverige förvärva jord, ehuru även där samma risk förefinnes beträffande bulvaner och enskilda spekulanter. Varför var Petrén med om en sådan provisorisk lag då, när även i den dessa anmärkta olägenheter kvarstå i oförminskad grad?

Sedan ville herr Petrén upplysa oss om de faktiska förhållandena och olägenheterna och därför hade han till hands en statistik, som skulle visa, att man på ett ställe i landet hade brutit ut en del odlingsmark — det står också i författningen, att det så vitt möjligt skall brytas ut odlingsmark — men då skall jag be att få upplysa herr Petrén om vad som är det verkliga faktiska förhållandet och om vad som ligger till grund för motionen. Det är nämligen i allmänhet så med dessa utskogsmarker, där det visserligen finns odlingsmarker, som kunna vara lämpliga

för bosättningsplatser framdeles, att det i stor utsträckning kommer att följa med odlingsmark, då bolagen köpa utskogsmarker, och ändå tycker man icke att det är ett förnuftigt ändamål att bryta ut dem just nu! De kommunalnämnder i alla norrländska socknar, som man hört härom, hava hållit före just, att det är en synnerligen stor olycka, att så mycken odlingsmark följer med vid dessa utskogskiftens bortgång till bolagen.

Om viss ändring i den s. k. norrländska förbuds lagen.

(Forts.)

Herr Petrén hänvisar således till konjunkturerna och deras betraktande, men han aktade sig för att inlåta sig på det streck i hans räkning, som konjunkturerna i tre av mig angivna avseenden gjort i alldeles särskilt syfte att befrämja inköp från bönderna av utskogsmark just under depressionskonjunkturer.

Vidare framhöll herr Petrén, att man inom jordkommissionen bara "icke haft något att erinra" mot förslaget. Jag vill knappast tala om någon jordkommission, ty den har legat prisgiven till ingenting av regeringen nu i över två, ja tre månader. Tre månader ha tillspilogivits för ett brådiskande arbete, på grund av att regeringen ej kan komma sig för med att sätta jordkommissionen i funktion igen. Nu var det också blott en spillra av jordkommissionen, som satt. Av bondeförbundarnas representanter var ingen närvarande. Av de andra voro, som Petrén uttryckte sig, representanterna, som bo i dessa trakter, nämligen herrar Ingeström och Jansson i Edsbäcken, emot förslaget. Varför icke lika gärna säga, herr Petrén, om dessa representanter — de bo ju båda två för resten i Värmland — att det var de liberala representanterna i jordkommissionen, som självfallet voro emot denna sak, kanske därför att deras ledare anvisat, att den liberala jordpolitiken skall helst gå i negativ riktning? Det kan möjligtvis vara lika sant som det andra påståendet. De övriga komma nog att göra sin plikt i andra kammaren likaväl som i den första.

Det är givet, tycker jag, att den, som verkligen håller på att man skall vara framsynt, går med på detta förslag. Ingen har för övrigt sagt, att det blir någon olägenhet av att nu bifalla detta, men man har medgivit, att det kan komma att bli olägenheter, om det icke bifalles. Vi vilja emellertid icke förekomma dessa, säges det, därför att vi icke kunna bedöma dem. Det är också en verkligt framsynt politik! Nej, även kronans jorddonationer till bönderna skola nog utpumpas, herr talman, så mycket som möjligt av intresse- och konjunkturpolitik, så att det blir det minsta möjliga jordegendom kvar för landets produktiva uppbyggande.

Herr Petrén, Bror: Vad den siste ärade talaren nu yttrat föranleder mig att säga, att var och en, som åhört debatten, nog skall giva mig rätt däri, att den föregående talaren i sitt anförande snedvridit förhållandena. Jag ber blott att i ett par punkter få rätta hans uttalanden.

Den ena punkten gäller herr Lindhagens uttalande, att jag glömt omnämna, att man för södra och mellersta delarna av landet redan nu hade en sådan provisorisk lag. Det är så långt ifrån att jag glömde

Om viss ändring i den s. k. norrländska förbudslagen.
(Forts.)

omnämna detta i mitt föregående anförande, att jag till och med angav motiven, varför man hade en olika lagstiftning på detta område.

Herr Lindhagen sade vidare, att jag stött mig på att i ett fall odlingsmark hade undantagits av vederbörande länsstyrelse. Det var icke alls på det viset, utan jag omnämnde, att i Västerbottens län under tiden efter 1912, vid 49 av de 61 avsöndringar, som därunder förekommit, odlingsområden till en sammanlagd areal av 10,000 hektar hava tagits undan medan åter de avrösningsområden, som bolagen under förbudslagens giltighetstid därstädes fått köpa, uppgått till cirka 15,700 hektar. Det var i sanningens intresse jag velat lämna den upplysningen, då den syntes mig behöfelig såsom ett komplement till herr Lindhagens bevisföring å denna punkt.

Jag vidhåller, herr talman, yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag tror knappast, att jag har snedvridit de faktiska förhållandena, men jag upprepar, att det är herr Petrén, som snedvridit dem. Jag behöver bara återopa vad jag sagt i mitt förra anförande för att söka tillrättalägga hans påstående.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindhagen m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes av herr Lindhagen, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr Lindhagen m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;
Nej — 48.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående inredning och utrustning av tandläkarinstitutets nya lokaler.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående nybyggnad för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut.

*Anslag till
nybyggnader
vid Chalmers
tekniska in-
stitut.*

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj: ts iirågavarande proposition, nr 238, hemställt, att riksdagen måtte under av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 mars 1922 angiven förutsättning, beträffande ändring i avtalet med Göteborgs stad rörande upplåtelse av tomt för Chalmers tekniska institut, till uppförande i huvudsaklig enlighet med det utav i statsrådsprotokollet omnämnda sakkunniga i deras betänkande II framlagda alternativa förslaget till nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid nämnda institut, dock med uteslutande av de däri upptagna båda flygelbyggnaderna, anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Herr Nilsson, Karl August: Herr talman! Det kan ju synas förmätet att tala i en fråga, där det finnes ett enhälligt statsutskott, men jag kan icke underlåta att i alla fall säga min mening om det föreliggande förslaget.

Det föreslås nämligen nu här påbörjandet av ett byggnadsföretag, som beräknas gå löst på 2 1/2 miljoner kronor, av vilka nu skulle beviljas 300,000 kronor, till utökande av den kemiska avdelningen vid Chalmers institut. Man gör detta under en tid, då hundra och åter hundra av detta instituts elever gå utan sysselsättning och icke hava någon som helst möjlighet att kunna skaffa sig någon sådan sysselsättning inom detta lands område och kanske icke på något annat lands heller, man gör det under en tid, då vi få leta så med ljus och lykta efter möjligheter för att få budgeten att gå ihop, och man gör det utan att taga hänsyn till att detta institut, så som det nu befinnes, är tillräckligt stort att kunna utbilda till kemister det elevantal, varom här är fråga.

Herr talman! Jag kan icke i detta sammanhang annat än beklaga, att man verkligen givit efter på sparsamheten, då man gott kan uppskjuta detta byggande åtminstone ett eller kanske två år, tills man fått se, om tiderna bättra sig och om det verkligen förefinnes ett behov av en sådan utvidgning. För närvarande kan ej ett sådant behov anses föreligga, och av denna anledning ber jag, herr talman, att till den kraft och verkan det hava kan få yrka avslag å statsutskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag har icke väntat, att det på denna punkt skulle upptagas någon diskussion. Riksdagen har ju

*Anslag till
nybyggnader
vid Chalmers
tekniska in-
stitut.
(Forts.)*

redan förut i princip uttalat sig för att en ombyggnad av de kemiska och fysiska institutionerna vid det Chalmerska institutet skulle komma till utförande så snart som möjligt.

För var och en, som känner litet till förhållandena, är det uppenbart, att de lokaler, i vilka man inom dessa institutioner nu arbetar, äro alldeles för otidsenliga, trånga och ohygieniska, så att det är omöjligt att kunna med någon verklig framgång arbeta inom dem, så länge icke lokalutrymmet blir bättre än det nu är.

Det är sant, vad herr Nilson sade, att det är många ingenjörer, som nu gå utan anställning, men detta inverkar väl egentligen icke på denna fråga, ty det är väl icke meningen, att man skall lägga ned Chalmers tekniska institut, utan att det skall fortfara med sin verksamhet. Här är det endast den frågan det gäller, huruvida man vill tillhandahålla sådana lokaler, att det mål man vill vinna med undervisningen verkligen också vinnes. Vi få väl också hoppas, att den depressionstid, som nu råder, så småningom skall ge med sig och att förhållandena skola hava förändrat sig, innan de ifrågavarande byggnaderna stå färdiga, att tagas i bruk.

Det är även sant, att vi nu måste göra så stora inskränkningar som möjligt med avseende å statens utgifter. Därför ha också den framställning, som gjorts, och det förslag, som föreligger, tagit mycket måttliga proportioner, då här nu föreslås ett belopp av endast 300,000 kronor. Man får ju sedan fortsätta byggandet med den fart, som med hänsyn till de statsfinansiella svårigheterna eller möjligheterna kan vara lämpliga. Jag skulle högeligen beklaga, om kammaren nu skulle avslå denna framställning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilson, Karl August: Jag bestrider icke, att de lokaler, som för närvarande användas för den kemiska avdelningen vid Chalmers tekniska institut, äro undermåliga — därom äro vi ense — men jag tror dock, att man med litet god vilja skulle kunna använda sig av dem ännu något år framåt, och att det framför allt icke för närvarande behöves en utvidgning i den gren, som avses i detta förslag. Vi se ju också, att det i dag icke gäller att anslå mera än 300,000 kronor, men det är ju pengar det också, och det är det första påbörjandet, som sedan ovillkorligen kräver nästa miljon o. s. v.

Jag förstår, att det icke är stora utsikter att lyckas med ett avslagsyrkande, men jag tror i alla fall, herr talman, att det vid detta tillfälle bör sägas ifrån, att landet för närvarande icke har råd med sådana extravaganser som de här föreliggande. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Rosén: Jag har fäst mig vid att utskottet säger sig sakna anledning att nu "ingå på närmare prövning av kostnadsfrågan". Det har ju beräknats, att kostnaderna komma att uppgå till 2,530,000 kronor, men det tar man som en sådan bagatell, att man saknar anledning ingå på närmare prövning av den frågan.

Utskottet har emellertid ansett, att man kunde pruta på det årliga antal elever, som skulle intagas, och minskat detta antal från 200 till 150. Jag ifrågasätter, huruvida man icke skulle kunna möjligen slå av något även på anspråken på lokalerna, som torde vara tilltagna väl så drygt. Det här förslaget har väl sannolikt uppgjorts, förmodar jag, under byggnadsstyrelsens medverkan under högkonjunkturen, då ju anspråken voro rätt högt uppdrivna, och det förefaller som om riksdagen åtminstone innan den går in på ett definitivt beslut i denna fråga, borde hava fullt klart för sig, vad byggnadsföretaget kommer att kosta.

Det är sant, som herr Nilson uppgivit, att det är en mängd ingenjörer, som gå arbetslösa. Det har sagts, att här i Stockholm flera hundra ingenjörer gå arbetslösa. Till stor del har emellertid detta sin orsak i det alltmånga tilltagande mångsyssleri de ingenjörer, som äro statsanställda, tillåtas att i stor utsträckning bedriva; de sköta icke bara 2, 3 sysslor, utan ändå flera, med påföljd att en hel del lika kompetenta i dessa dagar få nöja sig med att kvittera arbetslöshetsunderstöd å 2 kronor per dag. Jag finner det icke vara alldeles nödvändigt att öka antalet av denna skara, varför jag instämmer i herr Nilsons avslagsyrkande.

Herr Bergqvist: Det tyckes framgå av herr Roséns yttrande, att han icke är riktigt inne i denna fråga, ty då skulle han icke hava lagt sina ord så som han gjort. Det är icke bara i fråga om detta anslag som den definitiva kostnadsberäkningen uppskjutits till ett senare tillfälle. Så var fallet med seminariebyggnaden i Linköping, varom riksdagen nyligen beslutat, och det är fallet även här. Kungl. Maj:t anser icke, att den stabilitet ännu har inträtt på arbetsmarknaden och i fråga om priset på material, att en definitiv beräkning har kunnat verkställas, och därför är det ju rimligt, att också utskottet ansett sig sakna anledning att gå in på att försöka göra en sådan beräkning.

Herr Rosén säger vidare, att han förmodar, att denna kostnadsberäkning är uppgjord under byggnadsstyrelsens medverkan, därmed givande ett förnyat uttryck åt sin animositet emot denna myndighet. Men om herr Rosén hade observerat gången av detta ärende, skulle han hava märkt, att det varit en pristävling utlyst beträffande ritningar och kostnadsberäkningar för denna byggnad. Ritningarna voro uppsatta i konstakademiens lokaler i fjol, och jag undrar, om icke till och med herr Rosén själv var där och såg på dem. Det är som resultat av denna pristävling, som det antagna ritningsförslaget och de hittills gjorda kostnadsberäkningarna hava framgått.

Vad beträffar så frågan om antalet elever, som beräknas för framtiden skola årligen intagas vid Chalmers tekniska institut, så har Kungl. Maj:t föreslagit, att detta skulle beräknas till 200 per år. Utskottet har ansett sig böra nedsätta detta till högst 150, men denna fråga kommer naturligtvis att definitivt avgöras i samband med frågan om en sådan organisatorisk förändring av Chalmers tekniska institut, att det eventuellt kan bliva en teknisk högskola.

*Anslag till
nybyggnader
vid Chalmers
tekniska in-
stitut.
(Forts.)*

Anslag till
nybyggnader
vid Chalmers
tekniska in-
stitut.
(Forts.)

Under hänvisning till vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Rosén: Herr Bergqvists upplysning, att förslaget är resultatet av en pristävlan bara styrker mig i min uppfattning, att det här måste vara fråga om ett synnerligen förstklassigt byggnadsföretag. Jag förmodar nämligen, att man bland de olika tävlingsförslagen icke valt det billigaste och enklaste, utan att man nog har hållit sig till det dyraste. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att det sakliga skäl, som här anförts, att någon definitiv kostnadsberäkning ej föreligger, icke kan få betyda så mycket, då väl de ärade opponenterna få antaga, att statsutskottet granskat byggnadsförslagen och sett efter vad som är nödvändigt. De borde hava så mycket större anledning att tro detta, då de se, att statsutskottet ändå högst väsentligt minskat det utrymme, som var föreslaget av de sakkunniga och av vederbörande myndigheter.

Jag tror följaktligen, att kammaren tämligen lugnt kan följa det enhälliga statsutskottet i detta fallet, då ett från alla håll vitsordat verkligt, man skulle nästan kunna säga, nödläge i fråga om undervisningen här är rådande. På tal om den av den förste ärade talaren befarade utvidgningen och framskapandet därigenom av för många ingenjörer, vill jag vidare säga, att utskottet dock har vidtagit den försiktighetsåtgärden, som denne talare ville hava fram här. Utskottet har nämligen förklarat sig icke på något sätt vilja taga standpunkt till förslagen om institutets framtida utveckling förrän vid nästa riksdag, när slutgiltig utredning föreligger i frågan. Det, som utskottet här har föreslagit, är vad som under alla förhållanden är alldeles nödvändigt, vilken utvecklingslinje man än slår in på.

Herr Rosén: Herr Oscar Olsson betygar, att statsutskottet naturligtvis har prövat ritningarna. Om jag icke missminner mig, är det bara tre dagar sedan herr Olsson stod på sin plats här i kammaren och talade om att statsutskottet icke velat ingå på en närmare prövning av ritningarna i en annan byggnadsfråga — det gällde seminariet i Linköping — och han hemställde då till vederbörande statsråd, huruvida icke, innan byggnadsarbetet sattes i gång, det vore möjligt för denne att göra vissa förändringar, som statsutskottet icke vågat sig på att förorda. Det torde väl vara hos den siste ärade talaren i färskt minne, att åtminstone några av de statsutskottsledamöter, som voro med vid statsrevisorernas besök exempelvis i Alnarp, uttalade sin förvåning över, att jordbruksutskottet tillstyrkt och riksdagen anslagit, jag tror det var över 400,000 kronor till en blygsam tillbyggnad för åstadkommande av en matsal där nere, vilket bara ytterligare visar, att sådana här frågor om byggnadsföretag underkastas en ganska lättvindig prövning.

Herr Olsson, Oscar: Ja, jag beklagar, att herr Rosén tydligen hört fel i fråga om mitt yttrande beträffande seminariet i Linköping. Det är visserligen sant, att jag icke tyckte om en viss detalj i ritningarna till seminariet, men det torde väl snarast visa motsatsen till vad herr Rosén här velat inlägga i mitt yttrande. Det torde väl snarast visa, att vi ha provat ritningarna. Jag har åtminstone provat dem ganska noggrant, och jag får då säga, att aldrig under den korta tid, jag har tillhört andra avdelningen, har avdelningen gått med på något byggnadsföretag utan en synnerligen noggrann och ingående prövning av ritningarna, vilken prövning även i fråga om Linköpings seminarium varit mycket ingående. Den slutsats, till vilken herr Rosén kommit i detta fall, är således helt och hållet beroende på ett misstag, på att han hört fel.

*Anslag till
nybyggnader
vid Chalmers
tekniska in-
stitut.
(Forts.)*

Herr Pålsson: Herr greve och talman! Jag har fäst mig vid ett uttalande av statsutskottet i detta betänkande. Utskottet säger nämligen: "Utskottet saknar anledning ingå på närmare prövning av kostnadsfrågan, så mycket mer som utskottet förutsätter såsom självfallet, att en noggrann kostnadsberäkning varder ett kommande år förelagd riksdagen."

Slutbeloppet i fråga om dessa byggnader skulle tillhopa utgöra 2,530,000 kronor. Av detta belopp skulle nu beviljas 300,000 kronor. Man tycker verkligen, att när man ger sig in på en affär med en sådan slutsumma som den jag nu nämnt, bör man icke säga, att man icke vill ingå närmare på kostnadsfrågan, utan att den får komma senare. Det har visserligen här erinrats av herr Bergqvist, att föregående riksdagar gjort på samma sätt, och detta är ju riktigt. Men om sådant har skett, bör det därför icke få ske allt framgent. Kunde det nu bliva slut på detta förfarande, så är det verkligen hög tid. Det är sant, att lokalerna vid Chalmerska äro otidsenliga och trånga, och de böra naturligtvis en gång i världen byggas om, men man tvingas att se frågan mot bakgrunden av de ekonomiska förhållanden, under vilka vi nu leva. Dessa äro sådana, att man bör vänta något år, innan man ger sig in på en sådan utgift som denna, i synnerhet med de obestämda konturer, som man här givit saken.

Jag ber således, herr talman, att få instämma i herr Nilsons yrkande.

Herr statsrådet Olsson: Herr talman! Jag förstår inte riktigt denna diskussion. Ordföranden å den avdelning inom utskottet, som handlagt denna fråga, har här svarat på de små anmärkningar, som riktats mot utskottets förslag, och jag tycker för min del, att dessa svar varit tillfyllestgörande. Men det hindrar inte, att gång på gång ungefär samma anmärkning går igen — såsom exempelvis nu i den siste ärade talarens yttrande. Att redan nu i dag under de labila förhållanden, som härska i världen, kunna fastställa den slutliga kostnaden för

Anslag till
nybyggnader
vid Chalmers
tekniska in-
stitut.
(Forts.)

detta företag förefaller mig vara fullkomligt omöjligt, och det har därför, såsom herr Bergqvist påpekade, gång på gång inträffat, att man i olika frågor måst uppskjuta det verkliga ståndpunktstagandet i fråga om själva anslagsbeloppen till en tidpunkt, som legat längre fram i tiden.

Denna fråga är förresten, om jag så får säga, mer än någon annan en riksdagens egen fråga. Riksdagen har konstaterat behovet, och riksdagen har också bestämt tempot. Kungl. Maj:t har i detta fall så gott som ingenting annat gjort än sökt i bästa möjliga mån effektuera de intentioner, som riksdagen haft. Det förefaller mig därför högst underligt, om man nu, när man står inför det verkliga avgörandet och vill gå från ord till handling, skulle låta det hela stranda på anmärkningar av den art, som kommit fram i de senaste anförandena.

Herr Rosén: Om jag icke minnes fel, yttrade herr Oscar Olsson, att man i vissa andra länder icke har råd att slösa med utrymmet på det sätt vi gjorde här, och han anförde då som exempel byggnadsföretaget i Linköping. Jag tror, att han den gången hade alldeles rätt.

Vad beträffar herr statsrådets yttrande måste jag säga, att om man varit ute och sett en liten smula både i Stockholm och på andra håll, huru statens byggnadsföretag utföras, måste man reagera mot förslag av den beskaffenhet, som gång på gång framkomma. Jag skulle vilja rekommendera riksdagens ledamöter att mangrant besöka exempelvis patent- och registreringsverket och se, huru pengarna hava använts där, eller att besöka åtskilliga andra nyuppförda statens lokaler. Jag är övertygad om att litet var skulle komma till den uppfattningen, att det måste bli en förenkling av byggnadssättet. Vi kunna icke fortsätta så som det nu har pågått i några år.

Herr Olsson, Oscar: Jag vill endast i korthet replikera, att här är icke fråga om någon vräkighet på något sätt i fråga om Chalmers institut. Här äro verkligen ritningarna prövade just med hänsyn till att man skall taga det nödvändiga och endast det nödvändiga.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Rosén begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

*Anslag till
nybyggnader
vid Chalmers
tekniska in-
stitut.*
(Forts.)

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna
hava utfallit sålunda:

Ja — 79;
Nej — 39.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående omorga-
nisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun;

nr 58, i anledning av väckt motion angående användande av even-
tuellt uppkommen behållning å det för år 1922 beviljade förslagsanslaget
till understöd åt nykterhetsnämnderna m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj: ts under sjunde huvudtiteln av
statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till stats-
kontoret och riksräkenskapsverket jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 60, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående utsträck-
ning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl.
Maj: ts proposition angående medgivande att påbörja anläggning av en
radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater.

*Om anlägg-
ningen av en
radiostation
för trafik med
Amerikas För-
enta Stater.*

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riks-
dagen, i enlighet med Kungl. Maj: ts i proposition nr 168 framlagda
förslag, måtte medgiva, att, sedan planer och kostnadsförslag för en
radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater blivit av Kungl.
Maj: t fastställda, det av 1920 års riksdag för anläggningen anvisade
reservationsanslaget av 2,000,000 kronor finge tagas i anspråk för på-
börjande av arbetena å anläggningen.

Herr von Sydow: Herr greve och talman! När jag begärt ordet
i detta ärende, har det icke skett i avsikt att framställa någon invänd-
ning mot utskottets förslag. Men det är här fråga om industriella be-
ställningar till ett sammanlagt värde av icke mindre än 3 1/2 miljoner
kronor, och jag tillåter mig i detta sammanhang uttala det önskemålet,
att det måtte ordnas så, att dessa beställningar i den omfattning, som
är möjlig, gå till svenska fabriker och verkstäder och icke lämnas till
utlandet, så att vi slippa se upprepade gånger vad som eljest händer dag för dag,
att under det största nödtillstånd, vari svensk industri någonsin befun-
nit sig, och under den största arbetslöshet, som någonsin funnits i det
svenska samhället, industriella beställningar, som mycket väl kunde ut-
förts här i landet, lämnas till utlandet. Nu vet jag väl, att de firmor,

Om anläggningen av en radiostation för trafik med Amerikas Förenade Stater. (Forts.)

som lämnat anbud till ifrågavarande arbeten, alla äro utländska, men åtminstone en av dessa firmor samarbetar med svenska verkstäder, och det är faktiskt möjligt att rädda en mycket stor del av dessa beställningar åt svensk industri.

Enligt de villkor, som förut av riksdagen knutits vid detta anslag, skola kostnadsberäkningarna för anläggningen fastställas av Kungl. Maj: t. Jag vågar rikta en enträgen vädjan till Kungl. Maj: ts regering att vid denna prövning se till, att i den mån det är möjligt de ifrågavarande arbetena måtte utföras i svenska verkstäder och icke gå till utlandet.

Herr statsrådet Örne: Herr greve och talman! I anledning av vad den föregående ärade talaren här har yttrat ber jag få meddela, att det naturligtvis har varit avsikten att i största möjliga omfattning låta den svenska industrien få de beställningar, som föranledas av denna anläggning. Det kan ju mycket väl hända, att det finns detaljer, som icke kunna utföras här i Sverige, och jag förmodar, att den föregående ärade talaren icke har syftat på sådana. Men det är meningen, att den svenska industrien skall få de beställningar, som kunna utföras här. Det synes mig dock böra i detta sammanhang framhållas, att det vore i hög grad önskvärt, om statsutskottet ville tillstyrka det anslag, som Kungl. Maj: t begärt för statsbeställningar i anledning av arbetslösheten. Avsikten med dessa medel är nämligen, att de skulle användas just i sådana fall som det föreliggande, om anbudena äro dyrare från svenska verkstäder än från utländska, för att betala skillnaden, så att statens affärsdrivande verk icke i onödan belastas med utgifter för kapitalanskaffning, vilka icke kunna förränta sig. Under alla omständigheter kommer naturligtvis saken att prövas med den största hänsyn till den svenska industriens intressen. Men nog skulle det vara betydligt smakligare, om man kunde få taga en del av kostnaden i ett sådant fall som detta av medel, som icke behöva belasta verkets kapitalkonto.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr statsrådet Linders avlämnade Kungl. Maj: ts proposition nr 258, angående ytterligare kapitalökning för egnahemslånefonden. Propositionen föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj: ts skrivelse angående av Kungl. Maj: t meddelat uppskov med slutförandet av vissa undersökningsarbeten i Kiirunavaara och Gellivare malmberg;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående sänkning av räntan å lån från fonden för rederinäringens understödjande; samt

nr 64, i anledning av Kungl. Maj: ts framställning angående anslag till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande (nr 1), nr 6, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition dels med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo samt företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 32, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—7 samt 8 a).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8 b).

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—18 samt 19 a) och b).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19 c).

Kungl. Maj: t hade föreslagit, att riksdagen måtte medgiva, att extra provinsialläkaren Anders Hollierz' änka Olga Hollierz, född Strandberg, och hans dotter Dagny Andrea finge, räknat från och med den 1 januari 1921, från allmänna indragningsstaten uppbära årliga understöd, änkan med 500 kronor, så länge hon förbleve ogift, och dottern med 200 kronor intill utgången av det år, varunder hon uppnått 18 års ålder.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj: ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Lindley, Malmberg, Andersson* i Hägelåkra, *Sommelius, Wikström* och *Strindlund*, vilka yrkat bifall till Kungl. Maj: ts framställning i ämnet.

*Understöd åt
A. Hollierz'
änka och
dotter.*

Understöd åt
A. Hollierz'
änka och
dotter.
(Forts.)

Herr Norling: Herr talman! Utskottet har i denna fråga uttalat, att inga sådana omständigheter anförts, som synas böra föranleda till beviljande av understöd från statens sida, och att man icke heller kan känna sig övertygad om att något verkligt behov av understöd är för handen. Gentemot dessa påståenden, som icke stödjas av några bevis, ber jag att få hänvisa till vissa faktiska förhållanden.

Först och främst är det ju uppenbart, att extra provinsialläkaren Hollierz under sin livstid har nedlagt ett mycket uppoffrande, oegennyttigt och krävande arbete på en ort, där läkartjänsten har visat sig mycket svårbesatt, vilket ju även vitsordats i den kungl. propositionen. Det klagas ofta och med fog över att det är svårt att få läkarvården i Norrland organiserad på ett tillfredsställande sätt. Nog kan man utgå ifrån att dessa svårigheter icke komma att bli mindre, därest det visar sig, att staten icke känner sina förpliktelser gentemot de efterlevande till en läkare, som just där uppe har nedlagt ett mångårigt arbete under förhållanden, som gjort det omöjligt för honom att på ett betryggande sätt sörja för sin familjs ekonomiska säkerhet. Jag måste säga, att envar, som nitälskar för en bättre organisation av läkarvården i Norrland, måste finna starka realskal tala för ett bifall till den kungl. propositionen i denna fråga. Man bör komma ihåg, att det är inom fattiga och glest befolkade trakter, som Hollierz har utfört sin läkargärning, och en naturlig följd härav är, att hans efterlevande nu äro hänvisade till en ränteinkomst, som är absolut otillräcklig för deras uppehälle. Under sådana förhållanden måste man finna det ganska anmärkningsvärt, att utskottet icke har funnit *några* omständigheter, som kunna föranleda till beviljande av ett understöd från statens sida. Vill man taga hänsyn till icke mindre de starka billighetshänsyn, som alldeles odisputabelt föreligga, än även till de reala skäl, vilkas förekomst jag nyss påpekat, måste man tvärtom finna det i hög grad befogat, att staten vid detta tillfälle träder emellan.

Jag yrkar bifall till den kungl. propositionen i frågan.

Herr Lindley: Herr talman! Den föregående talaren har anfört i stort sett ungefär vad jag skulle vilja säga, och jag blev en liten smula överraskad av hans ingripande i frågan. Jag tvingas därför att även uppträda till försvar för utskottet, då jag nu kommer i den svåra ställningen att komma omedelbart efter honom och därför anser mig nödsakad att bemöta hans oberättigade klander. Utskottet har verkligen haft goda skäl för sitt avstyrkande, ty boet i detta fall har dock utvisat en behållning av 38,000 kronor. Nu är det ju så, att inom utskottet, där vi ha att behandla dessa ting, är det alltid svårt att tillstyrka understöd i sådana fall, där det icke föreligger någon laglig pensionsrätt. Jag känner mig också alltid skyldig att hålla mig till den breda, raka vägen, när det gäller sådana ärenden. Men utskottet har också att behandla en hel del irreguljära fall, som mestadels röra sig om folk i mycket små ekonomiska förhållanden — änkor efter personer, som haft en anställning i statens tjänst, vilken icke medgivit

någon änkepension, eller befattningshavare, som ha varit anställda på sådana poster, att de icke kunnat påräkna pension. Det är sådana fall, som utskottet givetvis har att behandla samt efter vederbörlig granskning pröva, huruvida undantag i dessa fall kan vara berättigat eller ej. När vi nu fingo ett sådant fall som det förevarande, där det gäller änkan efter en läkare, som hade lämnat efter sig så pass stor kapitalbehållning som 38,000 kronor — en stor del av denna behållning bestod givetvis i boets lösöre och sådant, men det är ändå ett ganska stort belopp — är det förklarligt, att utskottet måste ställa sig tveksamt inför denna framställning, ehuru den kommit från Kungl. Maj:t.

Vad som emellertid gjort, att jag trots detta har måst ställa mig på en annan ståndpunkt än utskottets majoritet, har varit de intyg, som finnas från alla möjliga håll beträffande denne läkares välvilja och människovänlighet. Man har upplyst, att denne distriktsläkare i ett av de armaste distrikten i Sverige har drivit sin verksamhet på ett sådant sätt, att han uppoffrat sina egna ekonomiska intressen för det allmännas väl. Många gånger har han icke tagit betalt för sina konsultationer och i de allra flesta fall har han icke tagit ut vad han skulle varit berättigad till. När en man, som visat en så uppoffrande välvilja mot det allmänna, faller ifrån och lämnar efter sig änka och barn, som givetvis icke kunna räkna med, att boets behållning skall kunna trygga deras framtid, så synes det mig försvarbart, att staten då träder emellan och lämnar henne och barnen en liten pension — man kan för övrigt knappast kalla det en pension, utan det är ju bara ett understöd, ett årsunderstöd, som endast uppgår till 500 kronor — det har jag för min enskilda del icke kunnat anse vara annat än riktigt, och har jag därför icke velat vara med om att vägra bifall till en sådan Kungl. Maj:ts framställning.

Det har varit dessa skäl, herr talman, som gjort, att jag för min del ansett mig böra reservera mig mot utskottets hemställan. Jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning.

Herr von Koch: Jag skall icke länge taga kammarens tid i anspråk, allra helst som de föregående talarna tämligen utförligt relaterat fallet. Men jag har känt ett behov att vid detta tillfälle giva uttryck för en önskan, att kammaren i detta fall skulle vilja följa Kungl. Maj:ts förslag. Jag har haft tillfälle att beresa de trakter, där nu ifrågasatt läkare haft sin verksamhet, nämligen Sorsele och Tärna distrikt, och jag kan verkligen intyga, att det förhåller sig så, som statskontoret säger i sitt utlåtande, att denne läkare utfört ett både uppoffrande och gagnande arbete i det allmännas tjänst i dessa fattiga och glest bebyggda trakter. Det förefaller mig, att om en person under en lång följd av år verkat under så svåra förhållanden, som där råda, är det rätt rimligt, att hans verksamhet får det erkännandet av det allmänna, att änkan och barnen erhålla en i detta fall ganska obetydlig pension. Det är emellertid icke så mycket hänsynen till änkan och barnen, som jag i detta fall fäst mig vid, utan det är även det förhållandet, att jag tror, att om

*Understöd åt
A. Hollierz'
änka och
dotter.
(Forts.)*

*Understöd åt
A. Holliers'
änka och
dotter.
(Forts.)*

det visar sig, att staten ställer sig bakom den verksamhet, som kräves för att i dessa trakter föra hygienien och läkarvården framåt på ett tillfredsställande sätt, så skall det bli lättare att i framtiden kunna erhålla krafter för sådant ändamål till dessa trakter av vårt land, vilka nu tyvärr i så stor utsträckning sakna den hjälp, som kräves på detta område.

Jag tillåter mig, herr talman, att ur dessa synpunkter vädja till kamraren att i denna fråga följa Kungl. Maj:ts av alla myndigheter förordade förslag.

Herr G a b r i e l s s o n: Det kanske kan vara onödigt att tillägga något ytterligare efter de anföranden, som hållits förut, men eftersom jag är från den trakt det är fråga om här, ber jag att också få säga några ord.

Jag beklagar, att bankoutskottet icke kunnat gå med på att tillstyrka den pension eller det understöd, som begärts för ifrågavarande änka och barn, ty jag anser, att när en läkare under så lång tid, som här varit fallet, tjänstgjort i två av de allra mest svårskötta distrikt, som vi hava i hela landet, ett dylikt understöd från det allmännas sida är väl motiverat. Vi veta ju, att Tärna socken, där han under en lång följd av år tjänstgjort, ligger 30 mil från närmaste järnvägsstation, längst uppe i obygderna, och från Sorsele hava vi omkring 20 mil till närmaste järnvägsstation. Jag var i tillfälle att för några år sedan besöka Sorsele socken. Där var då en läkarstipendiat, som tjänstgjorde tillfälligtvis. Han kom då på resa från Ammarnäs, som ligger åtskilliga tiotal mil ovanför Sorsele kyrkoplats, och hade rest fyra, fem dagar för ett sjukbesök. Han fick vila några timmar, och så fortsatte han till fots över myrar och moras till ett ställe, som låg tre mil därifrån, där det utbrutit barnförslamning. Man förstår, vilken uppoffring en läkare får göra i dessa bygder, och man förstår ännu mer, vilken uppoffring en läkares hustru, som får slå sig ned i dessa obylder, måste underkasta sig. När så läkaren slitit ut sina krafter och icke är i tillfälle att längre försörja familjen, anser jag, att riksdagen bör, om det är möjligt, lämna något understöd. Det är ju visst och sant, att boet här visat så pass stor behållning, att bankoutskottet kanske av principiella skäl icke kunnat gå med på understödet, men förhållandena äro dock sådana, att jag för min del anser, att riksdagen har fullt fog för att bevilja det.

En annan sak, som vi få lov att tänka på, är ju svårigheten att få läkare i dessa distrikt. Det har ju också framhållits här förut. Om man skall få läkare att söka dessa platser, måste man giva dem åtminstone någon uppmuntran, och en sådan uppmuntran anser jag kunna lämnas i den formen, att man giver understöd till deras efterlevande.

Jag ber, herr talman, att på dessa grunder få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Nils Anton: Herr talman! Jag har tillåtit mig begära ordet, därför att jag i många år känt denne läkare. Han

är nämligen från samma socken som jag, och jag har många gånger hört honom berätta om sina resor i Norrland och om huru han har företagit sjukresor på 30 mil dels i kärra, dels till häst, dels till fots, dels på båtar över sjöarna. Nu vet jag, att han långt före 1899 praktiserade som ung läkare i Norrland. Jag tror, att jag icke tager mycket miste, om jag säger, att han inemot 40 år har utövat läkaryrket där uppe.

*Understöd åt
A. Hollierz'
änka och
dotter.
(Forts.)*

Jag känner också till att en icke oväsentlig del av den förmögenhet, som ingick i dödsboets behållning efter honom, icke bestod av kontanta penningar utan av aktier. Jag känner icke till, vilka dessa papper voro och följaktligen icke heller vilket värde de nu kunna hava, men jag har anledning att tro, att den verkliga behållningen på grund av detta faktum skall hava gått ned ganska betydligt, sedan bouppteckningen förrättades.

Det nämndes av en talare här, att Hollierz utövat mycken välgörenhet där uppe under sina tjänsteresor, och det förstår jag så väl, att denne man måste hava gjort. Den som känt honom vet, att han icke kunde göra på annat sätt. Hans döttrar hava fått utbildning i skolor nere vid kusten, jag tror i Umeå eller Luleå. Kostnaderna härför äro ju jämte den välgörenhet han utövat anledningen till att behållningen även i förhållande till hans inkomst icke varit vidare stor. Jag har mig bekant, att han, då han började som läkare, hade förbrukat sin förmögenhet för sina studier. Nu är det ju så, att den yngsta flickan, som skulle få 200 kronor, är 13 år gammal och således endast skulle erhålla denna pension under fem år.

Jag tycker verkligen för min del, att om ledamöterna i denna kammarare i någon fråga skulle låta sina hjärtan tala, borde det vara i denna. Jag förstår de bevekelsegrunder, som utskottet kunnat hava för sin ståndpunkt, men jag är övertygad om att man i detta fall verkligen gör en mycket förtjänstfull gärning, om man går med på Kungl. Maj:ts framställning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Herr Gustafsson, Karl: Herr talman! Det har från flera talare här i kammaren anförts vackra och goda skäl för Kungl. Maj:ts framställning i detta ärende, och det kan för dessa herrar synas underligt, att utskottet ändå kunnat ställa sig på den principiella ståndpunkten. Det är ju i alla fall så, att änkan icke har laglig rätt till någon pension. Nu kan man säga, att det vore önskvärt, att hon hade det, men vi kunna i utskottet endast taga hänsyn till de fall, där det verkligen är ömmande omständigheter och där det är mindre tillgångar i boet, än vad det var i detta fall. Det är dessa synpunkter, som hava diktat utskottets beslut.

Nu skall jag för min del i alla fall säga, att jag tror, att vi från utskottets sida skola taga det med ganska stort jämnmod, om kammaren vill med bortseende från de principiella synpunkterna bifalla denna framställning. Det är lättare för kammaren att göra det än för utskottet. Jag skall emellertid tillåta mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Understöd åt
A. Holliers'
änka och
dotter.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt där-
under förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet
i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj: ts
i ämnet gjorda framställning: och förklarades den senare propositionen
vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 20—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Understöd åt
F. Bagges än-
ka och barn.

Punkten 23 a).

Kungl. Maj: t hade föreslagit, att riksdagen måtte medgiva, att av-
lidne lantbrukskonsulenten i England, civilingenjören Fredrik Bagges
änka Jeanne Louise Emerence Bagge, född Bagge, samt bemälda makars
barn Claude Gustaf Jean och Cyril Fredrik finge från och med den 1
oktober 1921 från allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga pensioner,
änkan under sin återstående livstid, så länge hon förbleve i sitt nuva-
rande änkestånd, till belopp av 1,000 kronor och ett vart av barnen till
och med det år, under vilket det fyllde 18 år, till belopp av 250 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hem-
ställt, att Kungl. Maj: ts ifrågavarande framställning icke måtte av riks-
dagens bifallas.

Beträffande denna punkt fanns antecknat, att herr *Strömberg* icke
deltagit i behandlingen av densamma.

Herr *Strömberg*, Otto: Herr talman! Bankoutskottet moti-
verar här sitt avslag med det principiella skälet, att Bagge icke har någon
laglig rätt till pension. Jag är den förste att erkänna nödvändigheten för
bankoutskottet av att följa vissa principer vid behandlingen av de många
pensionsärenden, som det har att taga befattning med, och jag har själv
som medlem av bankoutskottet mångfaldiga gånger pekat på att detta är
nödvändigt. Man kommer annars lätt ut på det sluttande planet, och
konsekvenserna bliva till slut sådana, som man icke just tänkt sig.

Emellertid ha, som vi alla veta, både utskott och riksdag åtskilliga
gångar gjort undantag från denna principiella ståndpunkt, då särskilda
skäl förelegat. Nu säger bankoutskottet här, att det anser, att några sär-
skilda skäl i detta fall icke föreligga, men därvidlag kan jag icke följa
utskottets mening. Tvärtom tycker jag, att ganska goda skäl här före-
ligga.

Bagge har varit bosatt i England i 18 år och där på ett mycket för-
tjänstfullt sätt, efter vad man från alla håll betygar, utfört det arbete,
som han haft sig anförtrott på ett mycket viktigt område, varvid han
tagit vara på svenska intressen, särskilt när det gällt avsättning av jord-
bruksprodukter och vad som därmed hört samman. Han har haft en
jämförelsevis låg lön, åtminstone för engelska förhållanden, och han
lämnade efter sig en förmögenhet, som ju kan sägas vara ganska liten.
Bouppteckningen visar bara omkring 22,000 kronor, inbegripet möbler,

inventarier etc. Det är givet, att hans änka skall hava mycket svårt att draga sig fram på avkastningen av ett så litet kapital. Vidare är det ju så, att riksdagen, som Kungl. Maj: t påpekar, flera gånger, då det gällt likartade befattningar, har beviljat pension åt änkor. Så har varit fallet med änkan efter fiskeriagenten i Berlin Krüger och med änkan efter fiskeriintendenten Malm. Och Bagges verksamhet därute har varit att jämställa med den, som utövats av statskonsulenter, vilka också hava pension. Då nu dessutom lantbruksstyrelsen föreslagit denna pension, statskontoret tillstyrkt den och Kungl. Maj: t framlagt proposition därom, så förefaller det ju, som om det borde finnas synnerligen starka skäl för densamma.

*Understöd åt
F. Bagges än-
ka och barn.
(Forts.)*

Jag skall slutligen be att få återropa det beslut, vilket, som vi alla minnas, riksdagen för kort tid sedan fattade beträffande änkan efter pressombudet i London Vallentin, då ganska likartade förhållanden förelågo. En liten jämförelse visar, att så vitt jag kan bedöma mycket starkare skäl föreligga för att bevilja pension åt Bagges änka än åt Vallentins. Vallentin hade knappast tjänstgjort mer än 12 år i England. Bagge har tjänstgjort där 18 år. Vallentin hade en lön av 1,000 pund och på sista tiden 26,000 kronor. Bagge hade lägst 7,500 och högst 9,000 kronor. Bouppteckningen är ju ungefär lika efter dem båda, men fru Vallentin hade en pension från annat håll av 1,250 kronor. I detta fall finnes icke någon motsvarande inkomst. Fru Vallentin har inga barn, men fru Bagge har två minderåriga barn. I det förra fallet föreslogs en pension av 1,200 kronor, och här är det endast fråga om 1,000 kronor åt Bagges änka. Allt detta synes mig på det tydligaste sätt tala för att riksdagen i detta fall bör frångå de stränga principerna och understödja Bagges änka och barn i enlighet med Kungl. Maj: ts förslag, till vilket jag därför ber att få yrka bifall.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare, i enlighet med herr *Strömbergs* yrkande, på bifall till Kungl. Maj: ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 23 b).

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 23 c).

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 33, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd.

Understöd åt Punkten 1.

*överbanmästar-
ren J. A. An-
dreassons än-
ka och barn.* I en inom första kammaren av herr *Strutz* väckt motion nr 25 hade hemställts, att riksdagen måtte tillerkänna änkan Beda Edvardina Andreasson, född Kumlin, och hennes minderåriga barn Karin Margareta och Gustav Elis ett årligt understöd från och med tiden för mannens dödsfall att utgå av trafikmedel.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att förevarande motion I:25 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr *Strutz*: Jag har naturligtvis icke stora förhoppningar om, att kammaren skall fatta något annat beslut i denna fråga än bifall till utskottets enhälliga förslag, men jag anser mig dock skyldig att yttra några ord i sammanhang härmed, i synnerhet som utskottet så sent som 1920 intagit en helt annan ståndpunkt i en liknande fråga, än det intagit detta år. Då väcktes av borgmästare Pettersson i andra kammaren en motion, nr 177, om understöd åt änkan efter avlidne bokhållaren L. A. Larsson. Denne hade varit anställd vid statens järnvägar i 30 år, och då han dog, efterlämnade han änka, som icke kunde erhålla någon pension från statens järnvägars änke- och pupillkassa, därför att äktenskapet var ingånget efter det mannen fyllt 50 år. Sedan utskottet relaterat detta förhållande, yttrade utskottet emellertid, att det ville synas utskottet, som om den avlidnes långvariga anställning i statens järnvägars tjänst borde kunna motivera något understöd av allmänna medel åt hans änka. Utskottet föreslog också, att det skulle beviljas 600 kronors årligt bidrag, och riksdagen fattade sitt beslut i enlighet med denna framställning.

Den framställning, som jag gjort i min motion, gäller ett alldeles liknande fall. Det är endast den skillnaden, att tjänstetiden här är ett år längre, samt att änkan i detta fall har två barn, medan den andra icke hade några barn. Det är ju alldeles givet, att, då förhållandena för dessa två änkor, som för övrigt stå i nära kontakt med varandra, äro så likartade, om den ena får pension men den andra icke får någon, detta naturligtvis skall väcka en mycket stor undran över vilka principer riksdagen går efter, då den fattar sina beslut i dessa frågor. Jag förstår ju, att det är de ekonomiska synpunkterna, som göra sig gällande inom utskottet, men den barmhärtighetskänsla, som tagit sig uttryck i de båda senaste besluten, då kammaren gått emot utskottets förslag, torde även böra göra sig gällande i detta fall, då det föreligger sjukdom och det icke finnes några tillgångar, medan sådana ändå funnos i de föregående fallen.

Herr talman! Jag ber att få föreslå, att riksdagen måtte bevilja den änka, det här gäller, en årlig pension av 400 kronor per år att utgå av trafikmedel.

Herr *Gustafsson, Karl*: I likhet med vad som varit fallet vid flera föregående tillfällen, har utskottet icke kunnat gå med på en sådan pension, som här påyrkats av den föregående ärade talaren.

Jag skall endast be att få säga, att det ju är mycket vackert, att kam- *Understöd åt*
marens ledamöter söka komma ihåg sina vänner i hemorten med motioner *överbanmästa-*
och framföra deras ärenden, men det måste i alla fall vid utskottsbe- *ren J. A. An-*
handlingen noga undersökas, om dessa hava något berättigande eller *dreassons än-*
icke. Vid utskottets behandling av denna fråga hava vi kommit till det *ka och barn.*
resultatet, att vi icke kunna bifalla motionen med hänsyn till den bristande *(Forts.)*
utredningen och då änkan i detta fall icke har rätt till pension, varför jag,
herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talman-
nen, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats dels bifall till
utskottets däri gjorda hemställan, dels ock, av herr *Strutz*, att riksdagen
måtte bevilja änkan efter f. d. överbanmästaren J. A. Andreasson, Boda
Andreasson, född Kumlin, under hennes återstående livstid, så länge hon
levde ogift, ett årligt understöd av 400 kronor per år, att utgå av tra-
fikmedel.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkan-
den samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hem-
ställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och an-
slogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33
punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Strutz'* under överläggningen gjorda yr-
kande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna
hava utfallit sålunda:

Ja — 52;
Nej — 59.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlå- *Ang. hand-*
tande nr 12, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestäm- *läggningen av*
melser rörande besvär över förvaltningsmyndigheternas beslut i anmärknings- *besvär över*
mål. *förvaltnings-*
myndigheters

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första *beslut i an-*
tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 35, hade herr *Rosén* *märkningsmål.*
hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om

Ang. handläggningen av besvär över förvaltningsmyndigheters beslut i anmärkningsmål.
(Forts.)

sådan ändring av gällande bestämmelser, att besvär över förvaltningsmyndigheternas beslut i anmärkningsmål hädanefter skulle anföras direkt hos Kungl. Maj:t.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i vad mån en förkortning av det processuella förfarandet vid handläggning av besvär över förvaltningsmyndigheters beslut i anmärkningsmål skulle kunna åvägabringas, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunde föranledas.

Herr H e d e r s t i e r n a: Då jag icke kan biträda utskottets hemställan i detta ärende, skall jag be att få ange skälen därför.

Denna motion av herr Rosén riktar sig emot, att anmärkningsmål, som avdömas av ett centralt ämbetsverk, i allmänhet alltid skola gå över kammarrätten och via kammarrätten till Kungl. Maj:t. Han påpekar först, att det finns vissa likartade mål, där den förvaltande myndigheten fattar beslut i första hand, vilka sedermera gå direkt till Kungl. Maj:t. Men det gäller sådana mål, där exempelvis en person skickat in en reseräkning, på vilken vederbörande tjänsteman inom det förvaltande verket gör anmärkning, den förvaltande myndigheten prövar densamma, och så klagar då den part som anser sig icke ha fått tillräckligt. Då går ju saken direkt till Kungl. Maj:t, men det är helt förklarligt, ty det är intet anmärkningsmål, utan endast en ansökan, som icke blivit fullständigt bifallen. Men anmärkningsmål däremot, det är något helt annat. Då gäller det redan utbetalade belopp, beträffande vilka vederbörande anmärkare, den som granskar räkningarna, gör anmärkning på, att utbetalningen ägt rum. I vissa anmärkningsmål går anmärkningen ut på, att den centrala myndigheten själv beslutat en utbetalning, då skall riksräkenskapsverket göra anmärkning, och det är väl icke motionärens eller utskottets mening, att sådana mål skola gå direkt till Kungl. Maj:t. Där har visserligen den centrala myndigheten haft att fatta beslut, men det är just dess beslut som klandras. Om man skulle undanrycka kammarrätten detta, skulle regeringsrätten bli både första och sista instans, och det kan ju icke vara meningen. Man riktar sig naturligtvis mot sådana mål, där en revisor i ett förvaltande verk gjort en anmärkning, som kanske av det förvaltande verket, som i första hand prövar densamma, blir ogillad. Då klagar revisorn hos kammarrätten och sedermera hos regeringsrätten. Det är naturligtvis dessa, som motionären tänker på. Han vill, att sådana mål, låt oss säga från arméförvaltningen, skola gå direkt till Kungl. Maj:t och icke behöva någon omgång över kammarrätten. Detta skulle bland annat underlätta kammarrättens arbetsbörda i någon mån, dock knappast så förfärligt mycket.

Ja, det där skulle man ju kunna tänka sig, om icke ett visst förhållande gör det omöjligt, så vitt jag förstår. Det är nämligen på det viset, att räkenskaperna granskas av två myndigheter. Om jag fortfarande uppehåller mig vid arméförvaltningen, så granskas dess räk-

skaper i första hand av revisionen i förvaltningen, men så skickas de till riksräkenskapsverket, och där granskas samma räkenskaper återigen. Jag kan då tänka mig, att vid den första granskningen gör revisorn i arméförvaltningen en anmärkning och sedan gör riksräkenskapsverket en annan anmärkning om samma sak. Att riksräkenskapsverkets anmärkningar fortfarande skola få fullföljas hos kammarrätten, därom äro vi uppenbart överens. Men om revisorn i arméförvaltningen skulle få sin anmärkning ogillad, så skulle han enligt motionären få gå direkt till regeringsrätten. Men handlingarna äro därjämte översända till riksräkenskapsverket, som gör en annan anmärkning mot samma utbetalning. Denna skall gå till kammarrätten. Resultatet blir, att det kan hända, att medan regeringsrätten sitter och dömer över ett av arméförvaltningen meddelat beslut, så sitter kammarrätten och dömer över precis samma beslut, fastän ur en annan synpunkt. Sedan kan det ytterligare hända, att kammarrättens beslut går vidare till regeringsrätten, som då får att granska samma utbetalning två gånger.

Nu har jag frågat efter i kammarrätten, varför man icke reagerat mot detta, och under hand fått det svaret, att det går till på så sätt, att arméförvaltningen, då dess räkenskaper skickas till riksräkenskapsverket, samtidigt talar om, vilka anmärkningar som förut gjorts, så att riksräkenskapsverket får veta det. Gäller anmärkningen i riksräkenskapsverket sedan precis samma sak, finns det alltså ingen anledning för verket att framställa den. Men man kan mycket väl tänka sig, att riksräkenskapsverket ser utbetalningen från en annan synpunkt än arméförvaltningen, och då komma vi i det besynnerliga predikamentet, att regeringsrätten kan få pröva samma sak — visserligen från skilda synpunkter — två gånger, först genom klagan över arméförvaltningens beslut och sedan genom klagan över kammarrättens beslut. Det går helt enkelt icke för sig. Så länge vi ha två revisioner, det förvaltande verkets och riksräkenskapsverkets, är det omöjligt att ta bort kammarrätten som instans i alla mål. Målen måste samlas där och därifrån gå till regeringsrätten, annars kan det knyta sig på ett synnerligen betänkligt sätt.

Nu har vidare utskottet icke tänkt på en sak, som är som hastigast berörd av kammarrätten, men som gör det ännu betänkligare att skriva i detta ärende. Saken är nämligen den och har varit så även före regeringsrättens inrättande, att en part, en ämbetsman till exempel, som förlorat hos Kungl. Maj:t i statsrådet och icke fått vad han ville ha i fråga om en reseräkning, kunde stämma till domstol. Domstolen kunde icke avvisa det kravet utan måste pröva det, och det kan tänkas fall — de äro naturligtvis mycket sällsynta, men det har faktiskt funnits sådana — då Kungl. Maj:t i statsrådet fattat ett beslut och Kungl. Maj:t i högsta domstolen fattat ett annat. Det är mycket beklagligt, att så inträffat, men så har hänt. Då regeringsrätten sedan instiftades — regeringsrätten, som faktiskt är en domstol — fann man genast, att detta icke borde få fortsätta, utan de ämbetsmän, som hade sådana anmärkningsmål, måste nöja sig med regeringsrättens beslut för att icke regerings-

Ang. handläggningen av besvär över förvaltningsmyndigheters beslut i anmärkningsmål.
(Forts.)

Ang. handläggningen av besvär över förvaltningsmyndigheters beslut i anmärkningsmål.
(Forts.)

rätten och högsta domstolen skulle stå emot varandra. Det måste då också ordnas så, att regeringsrättens beslut fattades under fullt betryggande former. För att nå detta, gav man först åt regeringsrådet Ernberg i uppdrag att verkställa en utredning, hur det skulle kunna ordnas, och sedermera har ett hovrättsråd, som heter Geijer, som är omtalad i kammarrättens utlåtande, därpå byggt ett förslag i ämnet, som nu ligger under länsstyrelsernas yttrande och som länsstyrelserna ha att avge utlåtande om inom denna månads utgång. Detta förslag, som jag icke hunnit studera riktigt, går i likhet med Ernbergs ut på, att när det gäller sådana anmärkningsmål skall vederbörande, som gjort en anmärkning, instämma motparten, det vill säga den, som betalt ut något, till kammarrätten och kammarrätten blir första instans i sådana mål. Från kammarrätten kan man sedan gå till regeringsrätten. Antagligen kommer det att gå något åt det hållet och då blir det ännu omöjligare att avskaffa kammarrätten som instans.

Hur jag än ser saken, både som det är för närvarande och som det förmodligen kommer att bli i framtiden, är det alldeles omöjligt, så vitt jag kan förstå, att ta bort kammarrätten som instans i sådana mål. Därför är den skrivelse, som här föreslås av utskottet, fullkomligt dödfödd, och en sådan skrivelse bör väl icke avlåtas. Jag hemställer alltså, herr talman, om avslag å såväl utskottets hemställan som motionen.

Herr Pauli: Jag vill endast i korthet framhålla, att utskottet särskilt behjärtat den fördel, som skulle kunna vinnas med det ifrågavarande processuella förfarandets förkortning, och den minskning av kostnaderna, som därigenom skulle kunna ernås. De förvecklingar, som enligt den siste ärade talaren skulle kunna inträda genom den dubbla revision, som äger rum dels av de enskilda verkens revisorer och dels av riksräkenskapsverket, utgöra ju en faktor, som gör saken något mera invecklad. Men jag föreställer mig, att vid den utredning, som skulle komma till stånd, om förslaget om skrivelse bifölles, skulle det kunna ordnas så, att dessa olägenheter undvekos. Utskottet har som sagt trott sig böra förorda en skrivelse i motionens syfte, därför att det framför allt funnit önskvärt, att ifrågavarande processuella förfarande skulle kunna förkortas.

Herr Rosén: Det är ju så, att det i vissa mål finns två instanser och i andra tre. Frågan är, som herr Hederstierna framhållit, ganska invecklad, men att en förenkling både kan och bör komma till stånd, har ju till och med kammarrätten medgivit, då den i sitt utlåtande med anledning av motionen säger, att vissa sifferuppgifter, som där anföras rörande antalet mål under de gångna åren, ge stöd för den i motionen uttalade meningen, att antalet instanser utan våda skulle kunna minskas. Kammarrätten anger också, att det kan ske på olika sätt. För en lekman är det givetvis icke lätt att yttra sig om den saken, men det är just därför, som det föreslagits, att en utredning bör verkställas. Motionen äsyftar att åstadkomma någon förenkling i myndigheternas arbete och

även, att en besparing av arbetskrafter skulle kunna uppstå. Lämpligheten härav medger utskottet i sitt utlåtande. Under åtskilliga år har kammarrätten flera gånger begärt, att antalet arbetskrafter i kammarrätten skulle ökas. Om nu en utredning skulle ge till resultat, att man möjligen från kammarrätten kunde avlasta en del ärenden, så är det ju också möjligt, att man skulle kunna inbespara en del arbetskraft.

Ang. handläggningen av besvär över förvaltningsmyndigheters beslut i anmärkningsmål.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att då det här är frågan om att minska kostnaderna för sådana mål, som ofta äro av mycket obetydlig beskaffenhet, få yrka bifall till utskottets hemställan. Kanske ha en del av kammarens ledamöter tagit del av en uppgift, som i dagarna förekommit, jag tror i tidskriften *Sunt förnuft*, och en annan redogörelse, som förekommit i en annan del av pressen, om ett obetydligt ärende, som vandrat mellan myndigheterna en tio år. Det gällde visst 80 kr., och utredningen rörande detta obetydliga mål lär kosta omkring 1,500 kr. Det är ju icke skäl att fortsätta med producerandet av sådana väldiga pappersluntor och sysselsätta en mängd rätt högt betalda ämbetsmän med alla möjliga småsaker.

Herr Hederstierna: Det där har naturligtvis herr Rosén alldeles rätt i, att det finns struntmål, som man mycket väl kan stoppa i lägre instans, men då bör det gå till så, som kammarrätten tänkt sig, genom att även i dessa fall liksom i högsta domstolen införa summa revisibilis. Det är möjligt, att detta kommer att tagas under övervägande vid den utredning jag talade om och sålunda dessa små mål tagas bort från de högre instanserna och ett ordentligt processuellt förfarande tillskapas inom förvaltningsorganen. Men vad jag bestämt vågar påstå är, att den väg, som utskottet och herr Rosén tänkt sig, icke är framkomlig.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Pauli: Jag vill bara framhålla, att utskottet också alternativt pekat på möjligheten att nå förkortning genom att fastställa en "summa revisibilis", så att mål, vilka röra sig om mindre belopp, skulle stanna hos kammarrätten. Det är givetvis en synpunkt, som utskottet tänkt sig skola beaktas vid utredningen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hederstierna begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller, vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Ang. hand-
läggningen af
besvär öfver
förvaltnings-
myndigheters
beslut i an-
märkningsmål.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 32.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om ändring av § 2 mom. 2 i ordningsstadgan för riksdagens första kammare, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändrade
bestämmelser
rör. tillsättan-
det av vissa
råds- m. fl.
befattningar.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående tillsättning av råds-, byråchefs-, ledamots- och därmed likställda befattningar inom statsförvaltningen och de centrala ämbetsverken.

Med föranledande av en inom första kammaren väckt och till kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 34, av herr *Wahl*, hade sagda utskott i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes låta verkställa utredning, huruvida råds-, byråchefs-, ledamots- och därmed likställda befattningar inom statsförvaltningen hädanefter borde tillsättas först efter det genom tjänstens ledigförklarande i vanlig ordning tillfälle beretts sökande till befattningen att anmäla sig till erhållande av densamma, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunde föranledas.

Herr *Clason*: Då jag har åtskilliga betänkligheter mot den reform, som utskottet här förordar, skall jag be att få yttra mig något om densamma. Utskottets skäl för en sådan ändring av befordringsväsendet, att de av utskottet omförmälda befattningarna skulle tillsättas efter ansökan, äro egentligen två. Dels säger utskottet, att vid öppen tävlan skulle kunna göras "ett bättre urval". Jag tror icke alls, att saken förhåller sig på det sättet. Jag tror, att redan nu de myndigheter, som ha med en utnämningsfråga att göra, givetvis i varje fall söka göra ett så gott val som möjligt, och jag tror icke, att någon förbättring härutinnan komme att vinnas genom det nya befordringssättet. Om utskottet däremot hade sagt, att urvalet skulle bli *större*, det vill säga, att vederbö-

rande myndigheter skulle få flera att välja emellan, då hade det kanske varit riktigt. Men att slutresultatet skulle bli *bättre*, vågar jag starkt draga i tvivelsmål.

Utskottets andra skäl är, att en dylik författningsändring, som den nu av utskottet förordade, skulle befrämja cirkulationen mellan de centrala myndigheterna på ett visst område och de lokala myndigheterna på samma område, mellan den centrala och den lokala förvaltningen alltså. Jag tillåter mig också betvivla detta och skall strax komma till ett skäl, varför jag tror, att i själva verket raka motsatsen komme att inträffa.

Jag kommer då till, vad jag måste anse vara två olägenheter av den föreslagna reformen. Den kommer för det första att försinka och förtynga tillsättningsproceduren. Det är givetvis vida enklare att avge förslag, där man endast rör sig med en eller ett par aspiranter, än när det blir fråga om att klassificera en hel grupp sådana. I senare fallet föranledes självfallet ett ganska vidlyftigt mångskriveri, som jag knappast trodde, att riksdagen i *denna* tid skulle vara särskilt hågad att förorda, och som också kommer att taga tid från en hel del andra viktiga göromål. Men det må nu vara en smaksak; för min del tror jag emellertid det kommer att verka olyckligt.

Men en annan olägenhet anser jag på denna punkt avgörande, och den ligger däri, att ju mer man lägger dessa tillsättningsbestämmelser på ansökningar och ansökningshandlingar, dess mer komma i själva verket pappersmeriterna att träda i förgrunden med därav följande vanskligheter. Denna olägenhet tror jag komme att ytterligare skärpas genom den av utskottet förordade åtgärden, att man i instruktioner eller var det nu skulle vara skulle fastlåsa vissa "bestämda kompetensfordringar". Så vitt jag kan förstå, kan det inte bli annat än pappersmeriter, som i dessa instruktionsmässigt utformade bestämmelser komma att betonas. Nu har naturligtvis anledningen till, att man hittills vid tillsättningen av de befattningar, varom nu är fråga, avvikit från den annars vanliga tillsättningsproceduren, varit den, att vid dessa tjänster, som i viss mån innebära en ledande ställning för deras innehavare inom de åt dem anförtrodda grenarna av förvaltningen, man velat ha möjlighet att få fram den mest dugande kraften till platsen, oberoende av, eller i varje fall under hänsynstagande till något annat och mer än blott själva pappersmeriterna. Skall man få det mest dugande folket till dylika platser, tror jag icke det kan ske på det av utskottet föreslagna sättet, som i stället kommer att verka i motsatt riktning. Vad särskilt cirkulationen mellan de centrala förvaltningsorganen och de lokala förvaltningsorganen beträffar, så tror jag det är vida lättare att taga en duglig karl från det ena hållet och flytta honom till det andra, om man behåller nuvarande beförderingsmaximer, än om man går in på utskottets linje. Ty den som gjort tjänst i ett centralt organ kommer att beträffande detta ha vida mer pappersmeriter att åberopa, och, vice versa, den, som gjort tjänst hos ett lokalt organ, har på den punkten vida mer pappersmeriter att åberopa. Under sådana förhållanden blir det svårare att göra en flyttning, än om man i någon mån har möjlighet att se bort från pappersmeriterna. Gäller det

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa rads- m. fl. befattningar. (Forts.)

*Om ändrade
bestämmelser
rör. tillsättan-
det av vissa
råds- m. fl.
befattningar.
(Forts.)*

återigen att få en skicklig karl utifrån, d. v. s. utom karriären, och det har ju också vid åtskilliga tillfällen förekommit — vilket jag är alldeles viss om, att utskottets medlemmar skulle kunnat vitsorda, om de tagit närmare kännedom om förhållandena — då är det alldeles givet, att den mannen icke alls kan ha de pappersmeriter man i detta fall komme att, om utskottets förslag går igenom, nödvändigtvis understryka betydelsen av. Det kan till och med mycket väl hända, att en sådan person icke alls skulle kunna förmås att söka, då han skulle säga sig på förhand, att i de där meriterna är jag under alla omständigheter underlägsen en hel del andra. Jag tror således, att den av utskottet förordade anordningen alldeles särskilt i detta hänseende leder till en hel del olägenheter.

Jag kan nu tänka mig, att för utskottet också förelegat ett annat skäl, nämligen att utskottet befarar, att vid befordringar utan ansökningar skulle kunna hända, att personer bli förbigångna, som måhända eljest bort komma i fråga.

Jag ber då att få påpeka, att det för närvarande icke finnes något som helst hinder för en sådan person, som anser sig vara den lämplige aspiranten till en dylik befattning, att själv anmäla sig. Jag vet, att det har förekommit, att personer i dylika fall anmält sig direkt hos Kungl. Maj:t, och är det så, att regeringen är tveksam, vet jag också, att det har förekommit, att regeringen inhämtat vederbörande förslagställares mening i frågan. För att sålunda gardera den enskildes önskan att komma i fråga till en dylik befattning behöves icke den av utskottet förordade förändringen; det kan ske även med den nuvarande anordningen. Men det, som enligt min uppfattning för alla dylika frågor bör vara det avgörande, nämligen statens intresse att få det mest dugande folket, är bättre garanterat med den nuvarande anordningen.

Till sist kan jag icke underlåta att uttala min förvåning över en särskild passus i utskottets yttrande. I sista satsen i motiveringen säger utskottet, att det bör fastställas dels bestämda kompetensfordringar, dels ock "rätt för Kungl. Maj:t att, därest det skulle visa sig erforderligt, till ledigförklarad befattning utnämna även person, som icke sökt befattningen". Ja, den rätten har Kungl. Maj:t för närvarande i alla fall utom i ett par särskilda, som finnas angivna i regeringsformen, nämligen vid tillsättande av biskopar och borgmästare och — enligt särskild lag — vissa prästerliga tjänster, och jag förstår rakt icke, att utskottet kunnat komma och skriva, att det förutsätter, att man skall tilldela Kungl. Maj:t en rätt, som Kungl. Maj:t enligt regeringsformen redan har.

Jag tillåter mig på nu anförda grunder yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Pauli: Det är två synpunkter, som utskottet särskilt beaktat vid avgörandet av detta ärende, nämligen statsintresset och rättvisesynpunkten. Att en befattningshavare av det slag, varom här är fråga, tillsättes, utan att han fått tillfälle att söka befattningen, ger givetvis ett alldeles för vidsträckt spelrum för godtycket hos den myndighet, som har att utse befattningshavaren. Det har säkert förekommit — därom

har vittnats i många fall — att personer, som hava varit fullt kompetenta och kanske mera kvalificerade än den person, som utsetts till befattningen, icke ifrågakommit, utan blivit förbigångna. Ur rättvisans synpunkt har det syntts utskottet ofrånkomligt, att samma förfarande, som tillämpas i de flesta andra fall, även bör tillämpas här.

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa rads- m. fl. befattningar.
(Forts.)

Herr Clason har framhållit, att statsintresset icke skulle tillgodoses, om utskottets hemställan bifölles. Han anser, att man skulle få mindre dugande folk, därför att det skulle bli pappersmeriterna, som spelade huvudrollen. Jag vill naturligtvis icke tillmäta mig kompetens att med någon säkerhet yttra mig angående dessa befattningar, men jag ber att få hänvisa till något, som jag har större erfarenhet om, nämligen chefsbefattningarna vid läroverken. De äro ju dock i viss mån jämförliga, ty för att vara rektor vid ett allmänt läroverk fordras i viss mån andra kvalifikationer än för att upprätthålla vanliga lärartjänster, och det är bekant, att dessa rektorstjänster sökas. Jag tror icke, att man kan påstå, att statsintresset blivit mindre väl tillgodosett därigenom att dessa tjänster kungöras lediga och att man måste söka dem. Var och en vet, att det icke alltid är den högst pappersmeriterade, som får en sådan chefsbefattning, utan att vederbörande myndighet fäster avseende vid andra kvalifikationer, som just hava avseende på hans lämplighet att utöva ledningen av läroverket.

Jag föreställer mig, att även om utskottets hemställan här bifölles, skulle de åtgärder, som till följd därav komme att vidtagas, icke på ett skadligt sätt kringskära möjligheten att bland de personer, som söka befattningen, utse den lämpligaste. Det är ju alldeles klart, att de kompetensfordringar, som skulle uppställas, icke komma att tillskäras så snävt, att man skulle behöva gå uteslutande efter s. k. pappersmeriter.

Vidare framhöll den siste ärade talaren, att det redan nu förefinnes möjlighet för den, som vill ifrågakomma till befattningen, att själv anmäla sig därtill. Ja, jag vet ju inte, huru det känns, men jag föreställer mig, att det måste vara vida obehagligare och betydligt mera motbjudande för en person att, när det icke är brukligt, komma och anmäla sig till erhållande av en sådan befattning, än om det vore bestämt, att man har rätt att inlägga ansökan. Jag tror, att man därigenom skulle trygga ett större urval, och jag inser icke, varför icke urvalet också skulle på detta sätt bli bättre. Ty det är väl dock troligt, att det kan finnas fall, då en person, som för närvarande hos Kungl. Maj:t föreslår befattningshavaren i fråga, icke har en så vidsträckt erfarenhet och kännedom om lämpliga personer, att icke någon lämpligare kunde finnas, som han ej har kännedom om. Jag tror, i olikhet med den föregående talaren, att statsintresset betydligt bättre tillgodoses, om den anordning införes, som utskottet här föreslagit.

Beträffande den olägenheten, att proceduren skulle försinkas och förtyngas, vill jag medge detta, men det är en olägenhet, som jag anser, att man bör kunna finna sig i. Det är ju något, som förekommer beträffande de allra flesta andra tillsättningsärenden, och jag tror

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa råds- m. fl. befattningar. (Forts.) icke, att man med den olägenheten alltför dyrt köper de fördelar, som skulle vinnas med denna anordning.

Alltså, dels med hänsyn till att detta tillvägagångssätt skulle innebära en större rättvisa mot tjänstemännen, och dels med hänsyn till att utskottet ansett statsintresset bättre tillgodosett på denna väg, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wahl: Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till utskottet för den välvilliga behandling, som kommit den föreliggande motionen till del. Jag har under min korta riksdagstid funnit, att det icke är alla dagar som man får uppleva att få en motion tillstyrkt av ett enhälligt utskott.

Beträffande den fråga som här behandlas torde det väl vara på det sättet, att principen om att de befattningshavare, som omnämnas i förevarande motion, skulle få tillfälle att liksom en del andra göra ansökningar till dylika befattningar, är riktig. Endast den omständigheten, att det nuvarande förfaringssättet kan leda till godtycke, är enligt mitt förmenande ett tillräckligt skäl, varför man skulle gå med på utskottets förslag. Som det nu är, tillsätts ju tjänsteinnehavarna av Kungl. Maj:t på förslag av vederbörande chef och oftast utan angivande av vederbörandes meriter eller kvalifikationer. Vederbörande chef säger endast, att han anser, att den och den personen är den lämpligaste, och därmed anses den saken klar. Det blir ju givetvis mycket svårt för andra att få tävla om platserna, när det går till på det sättet. Herr Clason har visserligen sagt att det icke möter något hinder med nuvarande former att söka en plats. Det lär i varje fall hava hänt, att ny tjänsteinnehavare utnämnts samma dag som den förutvarande befattningshavaren beviljats avsked, utan att andra än de invigda haft kännedom därom. Under sådana förhållanden anser jag, att den rätt, som herr Clason talade om, är tämligen så imaginär. Det har också sagts mig av personer, som känna till förhållandena, att verkliga orättvisor begåtts och att det finns exempel på, att tjänsteinnehavare hållits tillbaka och rent av, såsom uttrycket föll, lönnmördats.

Herr Clason framhöll, att det system, som nu här förordas, skulle försinka tillsättandet av vederbörande tjänsteinnehavare. Men det skälet kan ju anföras beträffande de tjänster, som redan nu tillsätts efter ansökning. Man kan emellertid icke finna någon rimlig anledning till att exempelvis ett hovrättsråd skall tillsättas på ansökning men icke ett kammarrättsråd eller ett kammarråd, eller att byrådirektörer skola tillsättas efter ansökning men icke en byråchef o. s. v. Det är enligt mitt förmenande ingen kontinuitet i detta förfaringssätt. Jag tror, att de farhågor, som herr Clason utmålade, äro mycket överdrivna, och enligt utskottets förslag är det ju på det sättet, att saken skulle läggas i Kungl. Maj:ts hand, d. v. s. att Kungl. Maj:t efter vederbörlig utredning skulle vidtaga de åtgärder, som därav skulle kunna föranledas.

Gentemot herr Clason vill jag ytterligare säga, då han talar om, att om detta förfaringssätt skulle införas, endast pappersmeriter skulle

få gälla, att det uttryckligen betonats i utskottets utlåtande, att Kungl. Maj:t kunde, därest det skulle visa sig erforderligt, till den ledigförklarade befattningen utnämna person, som icke sökt befattningen. Jag tror därför, att några farhågor för att bifalla utskottets förslag icke böra föreligga, och hemställer förty, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa rads- m. fl. befattningar.
(Forts.)

Herr R e u t e r s k i ö l d: Herr greve och talman! När jag begärt ordet i denna fråga är det för att förena mig i avslagsyrkandet.

Jag kan icke neka till, att då man följer utvecklingen inom riksdagen på dessa områden, man frapperas av de två ganska motsatta riktningar, som därvid göra sig gällande. Den ena går ut på att lossa så mycket som möjligt på tjänstemannaställningen, att ge Kungl. Maj:t så stor frihet som möjligt att avsätta tjänstemännen. Man vill draga in bland förtroendeämbetsmännen så många som möjligt för att Kungl. Maj:t skall få fria händer att alldeles som inom affärsverken till- och avsätta efter lägenhet och behov, då man alltså anser det lämpligen böra ske. Å andra sidan gör sig gällande en riktning att stärka tjänstemännens ställning med utgångspunkt i deras enskilda rätt. Detta utskottsutlåtande går tydligen på den senare linjen. Visserligen har den ärade talaren å Jönköpingslänsbanken sökt hävda, att det här gäller att skydda både det enskilda tjänstemannaintresset och statsintresset. Men jag hefarar, att för dem, som anse att statsintresset bäst tillgodoses genom så stor frihet som möjligt för Kungl. Maj:t, står denna motsägelse mycket starkt kvar.

Då man följt konstitutionsutskottets granskningsarbete en tid — jag har nu haft tillfälle att endast i två år göra detta — får man därvid göra den erfarenheten, att sådana frågor, som man vid inträdet i utskottet möjligen kunde tro upptaga utskottets tid rätt så mycket, nämligen just befodringsfrågor och granskning av handlingar i sådana mål, att dessa tillvunnit sig mycket litet intresse och att man i stället nästan undvikit dem. Jag fick då jag sökte förklaringen härtill den upplysningen, att detta berodde därpå, att erfarenheten visat, hur alla dessa papper, som innehöllo meritförteckningar, och som skulle läggas till grund för jämförelser, egentligen avskräckte från anmärkningar, därför att jämförelsen var så förskräckligt svår och därför att man i de flesta fall icke kunde med full visshet påstå, att det slut, vartill Kungl. Maj:ts rådgivare kommit, var anmärkningsvärt. Man tröttnade på att jämföra, och jag tror, att bakom detta legat en känsla av att man i själva verket mycket gärna såg och kände med sig, att det var bättre, om Kungl. Maj:t utnämnde efter sin uppfattning om vad statsintresset krävde.

Det gavs en gång ett gammalt s. k. "tjänstebetänkande" av år 1756, som slog fast den enskilde tjänstemannens rätt till befordran. Under bannet av detta 1756 års tjänstebetänkande hava vi levat mycket länge. Men under senare delen av 1800-talet började vi mer och mer frigöra oss därifrån och hävda statens intresse. Detta är huvudsaken, och statens intresse bedömes av den sittande regeringen. Det kunna

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa råds- m. fl. befattningar. (Forts.)

vi aldrig komma ifrån. Under sådana förhållanden måste jag beteckna det försök, som här gjorts genom motionen och genom utskottets utlåtande, såsom ett rätt så reaktionärt försök. Det kan icke hjälpas, att om man anlägger de synpunkter, som utskottet anlagt i sitt utlåtande, betyder detta i själva verket, att det blott är tjänstemännens rätt som hävdas. Jag har såsom gammal akademiker haft alldeles tillräcklig erfarenhet av vad beföringstvister vilja säga. Det finns knappast någon ting, som är så både för den enskilde stötande och för det allmänna intresset ogagneligt, som när den ene sökanden uppträder mot den andre och förringar alla hans förtjänster och hela hans värde och säger, att han icke är värd så mycket som så i jämförelse med klaganden själv. Så, om alla dessa frågor komma under någon myndighet med besvär och förklaringar hela vägen igenom för att man skall kunna rädda den s. k. enskilda rättigheten, måste det beklagas — ur statens synpunkt.

Jag tror, herr greve och talman, att vi vore på en säkrare väg, om vi låte det bestå såsom det nu består, eller om vi eventuellt ginge vidare på den väg, som också många gånger inom riksdagen haft sina förespråkare, nämligen att se till att i vissa fall statsintresset bättre tillgodoses genom större frihet för Kungl. Maj:t.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Widell: Herr greve och talman! Jag har i det väsentliga förekommit av den siste ärade talaren.

Den ärade talare, som förde utskottets försvar, ansåg att såväl tjänstemannaintresset som statsintresset talade för den av utskottet föreslagna ändringen. Jag kan ju medgiva, att tjänstemännens intresse skenbarligen kanske skulle befrämjas, men jag är icke säker att ens detta är riktigt. Vad jag däremot är fullt förvissad om, är att statsintresset icke därigenom skulle befrämjas. Det säges visserligen, att därigenom att man får ansökningar till tjänsterna, skulle man hava större garanti för att de lämpligaste personerna verkligen komme under omprövning. Det är enligt mitt förmenande fullkomligt felaktigt. Det kan mycket lätt inträffa och kommer säkerligen i ett mycket stort antal fall att inträffa, att den för tjänsten lämpligaste icke vill söka, därför att han icke vill underkasta sig denna procedur och tävla med de andra. Det är en helt annan sak, om han utan ansökning blir föreslagen. Då tar han emot en sådan befattning. Jag vill erinra om att det är precis samma förhållande som med universitetens kallelserätt till professorer, som med skäl tillskrives mycket stor betydelse. Det är icke alls sagt, att man just skulle få den person, om tjänsten anslås ledig, som man kan få genom kallelse.

Nu har utskottet i någon mån försökt förebygga denna svårighet genom att, såsom det heter, Kungl. Maj:t skulle kunna utnämna även en person, som icke sökt. Ja, såsom herr Clason påpekade, har Kungl. Maj:t redan denna rätt beträffande alla tjänster utom beträffande dem, som i regeringsformen uttryckligen äro undantagna. Men förekommer det att Kungl. Maj:t går utanför förslaget? Så vitt jag vet, aldrig. Kungl. Maj:t väljer aldrig utanför sökandenas led. Kungl. Maj:t utnämner

alltid en av de sökande. Det är svårt att se, huru något annat skulle kunna ske. Om denna sak skulle få någon som helst betydelse, borde det naturligtvis stadgas rättighet för den, som avger förslaget, vederbörande verkschef eller ämbetsverk, att gå utanför de sökandes led. Finns icke denna bestämmelse, är detta stadgande om att Kungl. Maj: t skulle få gå utanför de sökande, fullkomligt meningslöst. Som jag redan sagt finns denna rätt för Kungl. Maj: t. Varför då uttryckligen säga detta?

*Om ändrade
bestämmelser
rör. tillsättan-
det av vissa
råds- m. fl.
befattningar.
(Forts.)*

Så har det sagts, att det skall stadgas uttryckliga kompetensfordringar. Jag tror, att också detta är synnerligen olyckligt. Effektiviteten inom den centrala förvaltningen beror till stor del på huru ledamotsbefattningarna inom verken tillsätts. På ledamöterna vilar en så stor del av ansvaret för hela förvaltningens gång. Om det nu stadgades kompetensvillkor, bleve följden den, att man, såsom herrar Clason och Reuterskiöld erinrade, komme att gå efter pappersmeriter. Det kan då icke undvikas, att pappersmeriterna få spela en större roll än som de böra spela. Här böra pappersmeriterna enligt mitt förmenande icke spela någon som helst roll, utan man skall taga hänsyn till vem som verkligen är den till tjänsten lämpligaste. Nu skulle man kunna säga, att det är klart, att verkscheferna uppträda för den nuvarande bestämmelsen. De vilja icke se någon minskning i deras nuvarande makt att själva föreslå ledamöterna. Ja, vad den saken beträffar, tror jag att verkscheferna ur sin personliga synpunkt sett skulle med stor tillfredsställelse se en ändring, ty det är klart, att det är mycket behagligare och lättare att välja bland det antal, som ha sökt befattningen, och att få följa pappersmeriterna än att nödgas på eget ansvar välja ut den lämpligaste bland alla, som kunna ifrågakomma. Jag tror, att tillsättandet av ledamotstjänsterna är en av de mest ansvarsfulla och svåra uppgifter, som verkscheferna hava. Att verkscheferna i denna uppgift förfara efter allra bästa förstånd, ligger i sakens natur, då det ytterst blir på dem själva, som olägenheterna komma att falla tillbaka, om ledamotstjänsterna bliva olämpligt tillsatta.

Nu ha såsom analoga tjänster anförts rektorstjänsterna vid de allmänna läroverken, som tillsätts efter ansökning. Jag tror, att denna analogi är ytterst haltande. Här gäller det själva den centrala förvaltningen, och om även rektorstjänsterna vid läroverken tillsätts efter ansökning, har jag i alla fall aldrig hört talas om att undervisningsråden tillsätts efter ansökning. Först när man kommit dit, kan man tala om en jämförelse.

Jag instämmer, herr greve och talman, i yrkandet om avslag på utskottets hemställan.

Herr Åström: Jag skall inskränka mig till att konstatera, att de skäl, som anförts av de talare, som yrkat avslag på utskottets förslag, torde kunna anföras, då det gäller ansökningar till alla tjänstebefattningar över huvud taget, och det har icke visats, att det skulle vålla någon särskild olycka, då det gäller de här ifrågasatta. Jag tror icke, man skulle vara benägen att gå med på att erkänna dessa synpunkter såsom avgörande och på grund av dem förändra hela systemet

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa råds- m. fl. tjänstebefattningar.
(Forts.)

vid tillsättandet av tjänstebefattningar. Och då förefaller det, som det också skulle finnas goda skäl för det yrkande, som av utskottet framställt, att det icke skulle göras några undantag, då det gäller dessa tjänstebefattningar. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, och då det samtidigt kommer att medföra, såsom herr Widell konstaterade, att till och med verkens chefer komma att bliva synnerligen tillfreds, bör även han kunna bliva tillfreds med ett sådant bifall.

Herr Pauli: Jag måste erkänna, att jag icke lyckats känna mig fullt övertygad av de skäl, som framförts av herrar Reuterskiöld och Widell. Det har för mig varit ganska muntrande att höra, att ett förslag, sådant som det utskottet framställt, betecknas såsom reaktionärt, och jag kan icke alls dela den uppfattningen, ty att en rättvis princip tillämpas beträffande de högre tjänsternas tillsättande, kan jag omöjligt anse såsom något reaktionärt.

När här talas så mycket om att statens intressen skola tillgodoses och detta ställes i motsats till befattningshavarnas intressen, vill jag framhålla, att enligt min ringa uppfattning det icke förefinnes någon absolut säkerhet för att statsintresset för närvarande tillgodoses på bästa sätt, men jag tror däremot, att statens sannskyldiga intressen iakttagas där, varest största möjliga rättvisa vederfares enskilda medborgare.

När herr Reuterskiöld vidare talade om att dessa statens intressen omhänderhavas av den för tillfället sittande regeringen och att vi tryggt kunna förlita oss på att regeringen alltid med fullkomlig övöld och på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodoser statens intressen, är det dock icke ur vägen att framhålla, att även regeringar och verkschefer liksom vi andra äro vanliga dödliga och kunna misstaga sig, och det kan icke skada, att de få den hjälp, som ligger i att de hava ett antal sökande, som de kunna välja emellan.

När herr Widell vände sig mot analogien med rektorerna och kallade den en haltande analogi, så ber jag att få framhålla, att den anmärkningen träffar hans egen analogi i fråga om universitetens kallelserätt till professur. Det förefaller mig, som om chefen för ett läroverk kunde bättre jämföras med ifrågavarande befattningshavare än en universitetsprofessor. Det föreföll mig också egendomligt, att herr Widell ansåg, att universitetens kallelserätt garanterar, att man får den lämpligaste personen, men att däremot ett kungörande av ifrågavarande platser som lediga icke skulle hava samma resultat. Jag åtminstone har alltid haft den uppfattningen, att kallelserätten tillämpas först då, när det kan anses fullt tydligt och klart, att en av de eventuella sökande står så långt framför de andra, att han därför bör kallas.

Vidare talades det om att man borde bibehålla chefens ansvar. Men jag kan icke tro, att en chef skulle kunna känna sig befriad från ansvar, därför att han har att välja mellan flera sökande.

Herr Widell erkände, att det föreslagna systemet skulle kunna bliva till hjälp för verkens chefer. Låt vara, att de redan nu, såsom han fram-

höll, otvivelaktigt handla efter bästa förstånd — detta förstånd skulle dock kunna få en viss och icke alltid obehöfelig hjälp genom att de hade alla dessa sökande att välja emellan, ty, såsom jag har framhållit, en verkschef kan dock icke gärna vara allvetande. Det kan finnas personer med goda meriter, som äro obekanta för honom.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa rads- m. fl. befattningar.
(Forts.)

Herr L i n d h a g e n: Jag tillåter mig framhålla, att på vilken linje man än går, blir resultatet mycket dåligt. Man får välja den utväg, som lämnar det jämförelsevis minst dåliga resultatet och som lättast kan leda till en utveckling i framtiden till något bättre.

Här har talats om statens intressen och även om tjänstemännens intressen, och jag tror, att man bör taga hänsyn till bägge delarna. Det är icke så bra, att tjänstemännen ställas på lotteri och att ingen kan räkna bestämt på att få befordran inom det verk, som han själv tjänstgör i. Det lyckas därför icke heller att införa en sådan ordning, även om den blir lagstadgad, så vitt nämligen angår anspråkslösare tjänster. Vid sådana generella ansökningar kommer det i alla fall sällan i fråga, att de som kommit utifrån ens blivit prövade, utan den tjänsteman, som genom redbart arbete inom verket under lång tid visat sig förtjänt av befordran, han har fått platsen. Men såsom jag framhållit, detta visar, att risken av att bifalla motionen och utskottets hemställan är icke så stor, men det är i alla fall en utväg för möjligheten att, där det visar sig behöfligt, inslä på en bättre väg. Varför skola de högsta ämbeten undantagas från en dylik möjlighet till verkligt urval i motsats till de lägre, där ansökningsrätt äger rum, i all synnerhet som det i fråga om de högsta ämbetsmännen måste vara av ännu större vikt att det göres ett lämpligt urval?

Nu har det sagts av herr Reuterskiöld, att Kungl. Maj:t gör dessa urval på bästa sätt. Men Kungl. Maj:t är icke annat än ett statsråd, och ett statsråd är ofta ingenting annat än hans byråchef, och på det sättet blir det ju ofta en byråchef som gör utnämningen å Kungl. Maj:ts vägnar, och i lyckligaste fall är det statsrådet, om han hinner med sådana detaljer. Så det är icke stora garantier, och vi ha blodiga exempel från en mängd områden, att Kungl. Maj:t hoppat i galen tunna vid utnämningen av verkschefer, såsom det antyddes av en föregående talare.

Genom att ansökningsrätt medges till högre befattningar kan det bliva möjligt, att personer, som annars enligt nuvarande ordning icke kunde komma i fråga, kunna få möjlighet att söka. Och jag vill fästa uppmärksamheten på en sak, och det är, att den s. k. goda viljan, sociala känslan, medkänslan för menige mans bästa eller vad domare-reglerna kalla för den högsta lagen, den meriten har ofantligt liten betydelse, då det gäller att tillsätta tjänstemän, och i synnerhet då det gäller att tillsätta verkschefer. Där spelar det allra minst in.

Jag skall taga ett exempel på vad jag menar. Det är ganska lustigt för resten. I Stockholms stadsfullmäktige var det fråga om att bevilja

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa råds- m. fl. befattningar. (Forts.)

anslag för ett socialpolitiskt och kommunalt institut med uppgift att bibringa tjänstemännen större kunskaper. Ut i stadskollegiets motivering hette det bland annat, att *duglighet och gott omdöme* var det man måste fordra av en tjänsteman. Då föreslog jag, ur den synpunkten jag nyss nämnde, att i motiveringen skulle det heta, att *duglighet och gott omdöme samt medkänsla och gott hjärta* borde krävas av tjänstemännen. Så blev det proposition, och då svarades ja till mitt förslag, så vitt jag kunde höra, av ingen mer än mig själv, men det var icke heller mer än ett par svaga, försagda, nästan generade nejroster, som hördes i föramlingen. Vad betydde detta? Jo, det betydde, att den stora massan i själva verket var med förslagsställaren om att medkänsla och gott hjärta kunde man naturligtvis icke anständigtvis bestrida, att de också borde vara med. Inför denna lysande succés, som i själva verket detta yrkande hade, avstod jag från att begära votering, ty då skulle jag tvingat dessa medmänniskor att mot sitt samvetes röst rösta mot det förslag, jag framställt. Vid en votering hade de röstat ned det naturligtvis.

Denna stora och nya sak, som är lika gammal som mänskligheten, den kan nå större utsikter tror jag genom ett bifall till utskottets förslag, vilket i alla fall, vad man än tycker om detsamma, är ett förslag, som syftar att röra något på en fråga, som alltför mycket stagnerat.

Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Petré n, Bror: Herr talman! Den i ärendet förda diskussionen har visat, att meningarna i denna fråga gå rätt så starkt isär.

Då jag begärt ordet för att yttra några ord i frågan, är det förestavat därav, att jag under loppet av inemot fem år tagit del i dylika ärendens handläggning hos Kungl. Maj:t och därunder ofta haft anledning att reflektera över detta spörsmål. Jag har ock vid tillkomsten av den nu gällande instruktionen för statsdepartementen i slutet av år 1917 medverkat till en därvid vidtagen ändring, varigenom ansökningsförfarande infördes för 1:a och 2:a gradens tjänster inom departementen. Det hade nämligen dittills varit så, att Kungl. Maj:t nämnt tjänstemännen under rådsgraden i departementen utan ansökning. Man hade resonerat som så, att då vederbörande departementschef hade aspiranterna till en ledigbliven tjänst i departementet i det dagliga arbetet under sina egna ögon, man utan ansökningsförfarande kunde utan svårighet bedöma, vilken person, som förtjänade att främst ifrågakomma till den lediga tjänsten. Jämlikt instruktionens innehåll är nu regeln, att både förste och andre kanslissekreteraretjänsterna genom ansökning ledigförklaras, och har det visat sig, att denna utökning av ansökningsförfarande beträffande tjänster, som tillsättas av Kungl. Maj:t, varit sund och gagnelig. Det har till dylika tjänster förekommit många ansökningar även från andra departement än det, till vilket den lediga tjänsten hört, och även statsintresset har mått väl av att denna möjlighet till tävlan mellan tjänstemän från de skilda departementen förefunnits.

Jag har en viss sympati för den framställning, som gjorts av stats-tjänstemannanämndens styrelse, och det föreliggande förslaget kommer

efter min mening icke i tillämpningen att klavbinda Kungl. Maj:t så, att Kungl. Maj:t skulle få mindre fria händer än vad f. n. är fallet. Det komme tvärtom att medverka till att Kungl. Maj:t i själva verket finge friare händer. Jag tror, att både statsintresset och tjänstemännens intressen skulle genom förslaget väl tillgodoses.

Huru går det till för närvarande, när det gäller tillsättning av hithörande tjänster i Kungl. Maj:ts kansli eller med dem likställda befattningar, som utnämns av Kungl. Maj:t? Det är under nuvarande förhållanden icke berett tillfälle för någon att göra en formlig anmälan att ifrågakomma till en ledigbliven dylik tjänst. När en ledighet uppstår i ett verk, avlåter vederbörande verks chef en skrivelse till vederbörande departementschef med anmälan om den uppkomna ledigheten och hemställan, att den eller den måtte utnämns till tjänsten. Jag tror dock, att erfarenheten understundom visat, att det funnits ett och annat fall, då det kunde varit önskligare att hava haft ett annat förfarande. Det är många ämbetsverks arbetsområden, som ligga så nära varandra, att en befordran från det ena till det andra kan hava fog för sig och en cirkulation bland personalen från den lokala till den centrala förvaltningen kan även vara till gagn. Det ligger emellertid nära till hands, att verkets chef vid hemställan om tillsättande av en ledig tjänst i rådsgraden inom sitt verk närmast tänker på någon person i verket, som han under lång tid lärt att i arbetet skatta högt. Erfarenheten har dock någon gång visat, att genom att det legats på en utnämningsfråga hos Kungl. Maj:t, det framkommit även andra aspiranter vid sidan av den av verkets chef föreslagne, vilka det funnits skäl att reflektera på. Och det har i sådana fall även hänt någon gång, att utnämningen gått vid sidan av vad verkets chef hemställt.

Nu göres det gällande, att olägenheter skulle uppkomma genom att lägga om det nuvarande förfaringssättet. Man har sagt, att det skulle bli pappersmeriter, som komme att dominera, och att klagomål med massor av skriftväxlingar skulle bli följd. Men jag är icke övertygad om, att så behövde bli händelsen. Ifall det ordnades så, att sedan en kort anmälningstid gått till ända, inkomna anmälningshandlingarna skickades över till verkets chef, så att han finge se, vilka som anmält sig till tjänsten, skulle det i det oändligt största antalet fall inträffa, att hans hemställan om utnämning till tjänsten ändock skulle falla på den person, sökande eller icke sökande, som han förut tänkt föreslå därtill. Men det kan finnas undantagsfall, när verkets chef kan finna en utanför verket stående person, som önskar ifrågakomma till en tjänst, vara värd att reflektera på framför verkets egna tjänstemän. Genom ett dylikt förfarande blir det icke något att besvära sig över. Kungl. Maj:t har ej heller för vanliga fall behov att för utnämningen avvakta någon skriftväxling från sökande. Pappersmeriterna får icke större rum med det förfaringssättet än med det nuvarande. Jag har, som sagt, en viss sympati för den i motionen väckta frågan och anser, att det finnes skäl för en skrivelse i enlighet med utskottets hemställan, men jag önskar icke en sådan lösning, att man skulle få några föreskrifter om kompetensford-

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa råds- m. fl. befattningar.
(Forts.)

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa råds- m. fl. befattningar. ringar av den natur, att de skulle göra Kungl. Maj:ts möjlighet till urval mindre. Jag vill tvärtom medverka till att genom den ifrågasatta anordningen giva Kungl. Maj:t friare händer i utnämningshänseende än vad f. n. faktiskt är fallet.

(Forts.) Det är på dessa skäl, herr talman, som jag ber att få tillstyrka utskottets hemställan.

Herr Clason: Jag ber om ursäkt för att jag begärt ordet för att replikera något av vad som sagts av en del utav de senaste talarne. Det har särskilt från utskottets sida understrukits, att en garanti för tillämpningen av utskottets förslag skulle vara den omständigheten, att utskottet starkt framhållit att bestämda kompetensfordringar skulle uppställas. Jag ber då få säga, att jag icke kan se, att detta skulle trygga mot vad jag befarar skulle inskränkas, nämligen just den friare möjligheten till val, som jag anser det nuvarande förfaringssättet medföra. Jag kan icke se, att dessa kompetensfordringar skulle kunna komma att utformas annat än i pappersmeriter eller i föreskrifter om visst hänsynstagande till sådana meriter, anciennitet och dylikt, som jag tror komme att snöra in rätten att välja mer än vad som för närvarande är förhållandet.

Herr Lindhagen tycktes mig också i sitt anförande framhålla, att i de flesta fall det borde vara den långa tjänstgöringstiden som i själva verket borde vara avgörande. Han ställde sig i det fallet på tjänstemännens ståndpunkt och menade, att en person efter lång tids tjänstgöring i ett verk borde belönas med att få en befattning. Men vad är detta annat än anciennitet? Herr Lindhagen betonade emellertid därjämte också, att det borde tagas hänsyn även till andra synpunkter vid tillsättandet av vissa befattningar såsom till "social känsla och god vilja". Jag är säker på att kunna utpeka fall, då man just tagit hänsyn till social känsla och god vilja, men jag är övertygad om, att den utnämnde icke skulle blivit utnämnd, därest det varit ansökningstid och pappersmeriter.

Jag måste förvåna mig över, att den siste ärade talaren ville gå med på utskottets förslag, då han samtidigt sade ifrån, att han ville ställa Kungl. Maj:t friare och icke ville veta av några bestämda kompetensfordringar för dessa poster. Utskottet har ju i sin motivering alldeles bestämt pekat just på dessa fastställda kompetensfordringar såsom villkor för genomförande av dess förslag.

Med anledning av en annan talares anförande, att det icke vore brukligt, att en sådan anmälan skedde, som jag framhöll, att en aspirant kunde göra, vill jag säga, att jag har kännedom om sådana fall, då sådan anmälan skett. Vad åter beträffar hans förklaring, att det "lär" hava hänt, att utnämning skett samma dag platsen blivit ledig, och att detta skulle förhindra en sådan anmälan, så vill jag därpå svara, att platser av denna art i regel icke bliva lediga på det viset, att de, som äro intresserade i saken, icke veta om när en plats blir ledig. I de fall,

jag känner till, går det till så, att verkets chef anmäler i en officiell skrivelse, att en tjänsteman avgått, varför platsen skall tillsättas, och var och en, som har intresse av saken, kan således lätt få kännedom om när denna skrivelse avgår. Den kan icke avgå, förrän platsen är ledig.

Det har betonats från några talare, att den, som skall utse, icke kan ha en så vidsträckt kännedom över området, att han alltid kan hitta på den, som är lämpligast. Men den, som skall utse, är ju Kungl. Maj:t, och det är Kungl. Maj:ts skyldighet att därvid noga se sig för.

Även med nuvarande utnämningssätt plägar ju Kungl. Maj:t noga se sig före, enär Kungl. Maj:t kan tänka sig, att vid sidan av den av verket anmälde någon lämpligare finnes, och det har ju förekommit att Kungl. Maj:t också träffat det val utanför verket, som herr Petrén menade kunde vara det riktiga. Men jag måste inlägga en gensaga, när det från några talare framhållits, att det val, som träffas, vare sig av Kungl. Maj:t eller av verkets chef, skulle kunna likställas med godtycke. Det har man icke rätt att säga, i varje fall icke generellt, ty det är alldeles klart, av vad herr Widell framhållit, att skulle ett verks chef begå en godtycklighet och icke söka få en lämplig person till befattningen, binder han ris åt sin egen rygg; Kungl. Maj:t gör det också i allra högsta grad. Båda parterna kunna naturligtvis begå misstag; det är givet, och det kan ske med vilken befordringsprocedur som helst. Men jag tvivlar på, att misstagen skulle bli mindre, om man framför sig skulle hava en stor bunt ansökningar. Jag tror icke, att man har några garantier för att misstagen i ett dylikt fall skulle bli färre. Och vad den ärade talaren, herr Petrén, sade därom, att det av honom rekommenderade förfaringssättet icke skulle föranleda klagomål och besvär, så förstår jag icke meningen däruti. Ty i samma ögonblick som ansökningarna skulle komma in till Kungl. Maj:t skulle de remitteras till vederbörande verks chef, som hade att däröver yttra sig, och det finnes intet som helst hinder för aspiranter att då gå in till Kungl. Maj:t med vilken skrivelse som helst, däri de klaga över att verkets chef föreslagit en helt annan person. Ärendet måste då gå tillbaka remissvägen till verkets chef, så att besvär lär det nog i alla fall bli i stor utsträckning.

Beträffande vad samme ärade talare sade därom, att han varit med om att genomföra den reformen, att såväl förste som andre kansli-sekreterarebefattningar skola tillsättas efter ansökning så får jag erinra, att det ju icke är därom denna fråga handlar. Det är ju befattningar i en annan grad än den nu ifrågavarande, befattningar i en lägre grad, som i övriga fall redan nu tillsättas efter ansökning. Fallet skulle varit analogt, om den ärade talaren arbetat för, att kanslirådsbefattningarna skulle tillsättas efter ansökning, men någon sådan reform är icke genomförd.

En annan ärad talare riktade sig mot mitt påpekande av, att den olägenheten skulle följa av ett bifall till utskottets förslag att tillsättningarna därigenom skulle försinkas, och han menade, att om man vunne

*Om ändrade
bestämmelser
rör. tillsättan-
det av vissa
råds- m. fl.
befattningar.
(Forts.)*

Om ändrade bestämmelser rör. tillsättandet av vissa råds- m. fl. befattningar.
(Föts.)

någon större säkerhet, så finge man även taga den olägenheten. Jag framhöll emellertid, att man enligt min övertygelse icke skulle vinna något bättre genom den nya anordningen, utan att i stället vissa bestämda olägenheter skulle följa av densamma, och det är naturligt, att jag under sådana förhållanden icke kunde vara med om att förorda en anordning, som skulle försinka och förtynga det hela. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Winberg: Jag får erkänna, att jag icke kunnat bibringas den uppfattningen, att vad utskottet här föreslår skulle vara synnerligen lämpligt under nuvarande förhållanden. I stället för att begränsa den fria provningsrätten, när det gäller att få lämpliga personer på ledigblivna platser, tror jag, att utvecklingen måste gå i den riktningen, att man utvidgar möjligheten härvidlag. Det kan icke hjälpas att inom en hel del ämbets- och tjänstemannakårer den uppfattningen mer och mer gjort sig gällande, att det hela nära nog i huvudsak är en fråga om ancienniteten, det vill säga när en person tjänstgjort i en viss befattning ett visst antal år och icke gjort sig skyldig till någon större förseelse, så anses det naturligt, att han bör vinna befordran framför andra. Det är kanske denna uppfattning, som i mångt och mycket gjort, att förhållandena inom våra verk och inrättningar icke alltid varit så synnerligen tillfredsställande. Men även med fullt beaktande av vad från tjänstemannahåll kan vara befogat, nämligen räddhågan för att gå för mycket godtyckligt tillväga, måste jag för min del avgiva det vitsordet, att jag ur statens intressesynpunkt icke kan vara med om att på sätt här föreslås minska möjligheten för att något skjuta tillbaka pappersmeriternas överväldigande makt för närvarande till förmån för andra mera praktiska synpunkter och tillvägagångssätt, då det gäller att få befattningshavare på mera viktiga poster.

Nu frågar man: varför skall man tillämpa andra metoder, när det gäller befattningshavare i den ställning, varom nu är fråga, då det föreslagna tillvägagångssättet användes för alla andra befattningskategorier på skalan. Härtill vill jag svara, att den frågan står öppen, huruvida man icke också beträffande de övriga måste slå in på friare former, då det är fråga om att insätta lämpliga personer på vissa befattningar. Men även om så icke blir fallet, bör dock fortfarande gälla vad förut i detta avseende varit gällande, nämligen att, ju högre man kommer på skalan av befattningshavare och där det gäller särskilt krävande befattningar, det är naturligt, att här icke anciennitetsfrågan i nämnvärd grad bör spela in, utan att det här framför allt gäller att få lämpliga personer på ifrågavarande befattningar. Då jag icke alldeles kan förneka, att det framlagda förslaget, om det också icke precis kan sägas vara reaktionärt, dock i sina konsekvenser skulle införa utvecklingen på en riktning motsatt mot den, som jag anser att vi hädanefter böra slå in på, om vi vilja få in mera kraft och nya impulser i statsförvaltningen, kommer jag, herr talman, i händelse det blir votering, att rösta avslag på utskottets föreliggande förslag.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen enligt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 42;
Nej — 52.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion i andra kammaren, nr 185, om skrivelse till Kungl. Maj: t angående beredande åt samfällda jordbruk av tillgång till kapital.

*Om beredande
åt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.*

Med föranledande av en inom andra kammaren av herrar *Vennerström* och *Herou* väckt motion, nr 185, hade nämnda kammare på hemställan av sitt fjärde tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj: t anhålla, att Kungl. Maj: t måtte snarast utreda på vad sätt samfällda jordbruk kunde beviljas tillgång till kapital på samma villkor, som gällde för enskilda, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde komma att föranleda.

Första kammaren, som delgivits andra kammarens beslut, hade hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott; och hade detta utskott i det nu föreliggande utlåtandet anført.

"Så vitt utskottet har sig bekant, saknas i Sverige erfarenhet rörande samfällda jordbruk i större omfattning. En utredning av ifrågasatt art komme därför i hög grad att bli i avsaknad av det grundlag, varpå utredningen skulle bygga. Därjämte hava resultaten av det fåtal mindre samfällda jordbruk, som hittills bedrivits, icke övertygat utskottet om möjligheten eller lämpligheten av en dylik jordbruksdrift, utan anser utskottet, att en lycklig utveckling av jordbruket verksamast hjälpes genom kraftigt understödjande av individuellt drivna jordbruk.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut."

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herr *Franzén*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

*Om beredande
åt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

"Utskottet instämmer i vad andra kammarens utskott anført och får därför hemställa, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut."

Herr F r a n z é n: Herr talman! Såsom reservant inom utskottet ber jag att med några ord få motivera min ståndpunkt.

Det är, såsom kammaren finner, här fråga om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning på vad sätt samfällda jordbruk kunde beviljas tillgång till kapital på samma villkor, som gälla för enskilda. Jag ber då att få fästa kammarens uppmärksamhet på att motionärerna i andra kammaren i sin motivering uttryckligen framhålla, att de med sin framställning icke avse något principiellt ställningstagande för eller emot samfällda jordbruk. De lämna för sin del den frågan fullkomligt öppen. Men utskottets majoritet har nu såsom skäl mot biträdande av andra kammarens beslut anført, att erfarenheten på detta område är mycket ringa, och dessutom känner sig utskottets majoritet icke övertygad om, säger den, att dessa kooperativa, samfällda jordbruk över huvud taget äro möjliga i vårt land eller att det skulle vara lämpligt att hos oss igångsätta en sådan form av jordbruk. Jag vill då säga, att visserligen är det sant, att vår erfarenhet icke är så omfattande beträffande denna jordbruksdrift, men det kan mycket väl tänkas, att detta i hög grad beror just på det förhållande som motionärerna här vänt sig emot. Om det hade varit lättare för vederbörande att få låna driftkapital på samma villkor som enskilda, så är det mycket möjligt, menar jag, att vår erfarenhet hade kunnat bli större och att sådana gemensamma jordbruk kunnat igångsättas i större skala. Utskottets majoritet vänder sig alltså, så vitt jag kan se, mot följderna av det förhållande, som motionärerna vilja undanröja, men det hade enligt min mening varit riktigare att först försöka undanskaffa orsakerna till dessa förhållanden i stället för följderna av desamma. Det är dock så, att erfarenheten på detta område icke är enbart nedslående. Man kan få den uppfattningen av utskottsmajoritetens uttalande, att man icke i något fall skulle kunna påvisa gynnsamma resultat av kooperativa jordbruk. Frågan är alltså, om man icke nu bör låta innehavare av gemensamma jordbruk hädanefter få samma möjlighet att få driftkapital som innehavare av enskilt drivna jordbruk, om nämligen samma säkerhet och samma personliga kvalifikationer krävas av låntagarna i båda fallen. För min del kan jag icke se, att det finnes något hållbart skäl för att motsätta sig den utredning, som här begäres, och jag tror icke, att det på något sätt skulle medföra olägenheter, skada eller risk, ifall denna utredning gäve det resultatet, att ägare av gemensamma jordbruk skulle jämnställas med ägare av enskilda jordbruk i detta avseende. Man kan visserligen invända, att ägare av gemensamma jordbruk kunna låta registrera sig som en ekonomisk förening, men den utvägen är praktiskt icke framkomlig. Och på samma sätt förhåller det sig med en annan sak, som också framförts såsom skäl mot här ifrågavarande förslag, att en av ägarna skulle kunna ensam åtaga sig

det ekonomiska ansvaret vid upptagande av ett lån. Men det stöter också på svårigheter, så att det kan icke heller vara någon lämplig utväg. Alltså äro utvägarna faktiskt stängda för innehavare av gemensamma jordbruk eller för dem, som tänkt börja driva dylika jordbruk. Jag tror, att denna fråga har en viss aktuell betydelse just nu, då många av de arbetslösa hoppas att snart kunna återgå till jordbruket. Det är otvivelaktigt så, att åtskilliga av dessa arbetslösa, som förut arbetat i jordbruket, hava personliga förutsättningar för att återgå till jordbruket, och jag tror, att första kammaren, om den ginge med på den utredning, som här begäres, skulle i någon mån bidraga till att hjälpa sådana arbetslösa. För min del har jag icke kunnat motsätta mig denna utredning utan anser den vara mycket viktig, och jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig avgivna reservationen.

*Om beredande
åt samfälliga
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

Herr Almkvist: Herr talman, mina herrar. Denna kammares tillfälliga utskott har haft anledning att även vid ett föregående tillfälle sysselsätta sig med ett ärende av samma beskaffenhet som det nu föreliggande. Utskottet sökte därvid efter bästa förmåga att pröva skälen för och emot ett bifall till den då väckta motionen. Vid prövning av skälen till den nu föreliggande motionen har utskottet funnit, att den närvarande tiden visserligen är särskilt lämpad för att vidtaga åtgärder till befrämjande av jordbrukets utveckling och därmed även till underlättande av möjligheterna för industriarbetare att gå över till jordbruket, när de hava förutsättningar därför. Men däremot har utskottet icke kunnat finna, att den väg, som motionärerna föreslå, är framkomlig och i just nu nämnda avseende värd att rekommendera. Så vitt utskottet kunnat finna, existera inom vårt land endast ett fåtal kooperativa jordbruk. Ett par av dessa hava utan tvivel drivits på ett sätt, som kan giva stöd för det påståendet, att vederbörande lyckats väl i sina förehavanden, men i ett större antal fall åter hava de kooperativa jordbruken givit ett resultat, som utskottet ansett sig berättigat att beteckna såsom mindre gott. Det är, såsom i motiveringen framhålles, endast en begränsad erfarenhet på detta område, som stått utskottet till buds vid bedömandet av denna fråga. Från ett närliggande område däremot kan hämtas ett vida större antal exempel, som äro ägnade att tjäna till ett belysande av förutsättningarna för kooperativ jordbruksdrift. Det är nämligen ofta så, att på grund av innehavarens fränfälle ett hemman övergår till flera syskon, som samfällt bruka egendomen under någon tid. Därvid har det visat sig, att det endast i ett fåtal fall varit möjligt att under någon längre tid upprätthålla sambruket, och dock måste möjligheten för uppnående av enighet och sammanjämkning av stridiga viljor i detta fall anses vara större än i det fall, att ett flertal med varandra alldeles obestälktade personer övertaga drivandet av ett kooperativt jordbruk. Den omständigheten, att resultatet av den hittills varande kooperativa jordbruksdriften är nedslående, beror till mycket stor del av psykologiska orsaker, på vilka jag dock icke nu skall närmare ingå. Jag erinrar endast

*Om beredande
åt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

om att ju flera delägare det är, desto svårare blir det att i längden uppnå enighet, och när det gäller ett så begränsat fält, som huru den kooperativa jordbruksdriften bäst i framtiden skall kunna utveckla sig i ändamålsenlig riktning, är naturligtvis möjligheten till att uppnå enighet mindre än i många andra fall. Dessutom har det syntts utskottet olämpligt och oriktigt, att då det för närvarande på grund av tidsläget ställes synnerligen stora krav på statskassan till åtgärder för befrämjande av den individuella jordbruksnäringen och att i en tid, då dessa krav äro av den omfattningen, att de sannolikt icke i alla delar kunna av riksdagen uppfyllas, splittra intresset och giva sig in på en jordbruksform, som till sina framtida riktlinjer är alldeles obestämbar. Det är mycket möjligt att, sedan erfarenhet vunnits på grund av de enskilda initiativ, som tagits i fråga om kooperativ jordbruksdrift, i framtiden kan finnas skäl till åtgärder från riksdagens sida för befrämjande av denna jordbruksforms utveckling, men så vitt utskottet kunnat finna föreligga för närvarande sådana omständigheter, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen. Herr talman, jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr H a g f ä l t: Utskottet säger, att man äger endast ringa erfarenhet om samfällda jordbruk. Jag tror, att man kan säga, att utskottet har för liten erfarenhet om jordbruk i allmänhet, och att man därför icke kan begära, att utskottet skulle hava tillräcklig erfarenhet om kooperativa jordbruk. Jag tror, att det hade varit bättre, om detta ärende hade överlämnats till ett annat utskott, som haft större erfarenhet i jordbruk än detta kammarens tillfälliga utskott tydligen har. Det är, såsom motionärerna framhålla, en lämplig tidpunkt att bereda tillfälle till jordbruk. Det är så, att gårdar nog finnas att köpa, men efter nuvarande bestämmelser angående lån lämnas sådana ut endast individuellt till ett belopp av högst 12,500 kronor för ett jordbruk värt 15,000 kronor, och följaktligen kunna, om fyra personer köpa ett jordbruk, värt 60,000 kronor, de icke komma i fråga till erhållande av egnahems-lån. Följaktligen är det icke mer än rätt och billigt att dessa fyra personer beredas tillfälle att köpa jordbruk individuellt, även om de köpa ett fyra gånger så stort jordbruk och komma överens om att bruka det samfältt. Jag har erfarenhet av ett par grannar, två stycken arbetare, som köpt ett hemman tillsammans. De måste dela detta mitt itu och även dela upp bostaden och bo i var sin ända av huset, och först då kunde de erhålla egnahemslån. Jag har även en annan erfarenhet från såväl större som mindre jordbruk, nämligen beträffande de maskiner, som behövas på sådana. Man behöver slättermaskiner, tröskverk och dylikt lika bra på ett jordbruk om 25 eller 30 tunnland som på ett jordbruk om 80 å 100 tunnland. Men för att man skall kunna komma i åtnjutande av egnahemslån måste man sönderdela jordbruk som äro lämpliga för sambruk. För övrigt tror jag, att utskottet om det gjort sig underrättat, skulle funnit, att det verkligen finnes underlag för en utredning. Jag kan nämna, att Nora gård i Svartsjö inköpts kooperativt, Jakobsbergs

gård om cirka 100 tunnland och Bergshamra om cirka 100 tunnland likaså, och för övrigt har man erfarenhet om samfällda jordbruk sedan lång tid tillbaka. Jag känner ett par personer i Roslagsbro, som brukat en gård tillsammans hela livet igenom. Jag känner också till ett par personer i Riala socken, som förenat sig om att arrendera en gård. Jag känner likaledes flera fall från Uppland, där två personer förenat sig om att samfällt bruka en egendom, och tre eller fyra anses icke heller olämpligt. Men det är lika bra, om fyra stycken, såsom fallet är med Bergshamra, gemensamt bruka en egendom och utse en person till förvaltare. Man har ett helt annat intresse, när man arbetar i eget jordbruk än när man arbetar för andra. Jag tycker, att första kammarens utskott kunde hava litat på den sakkunskap, som finnes inom andra kammaren och biträtt andra kammarens beslut. Avsaknaden av kännedom om kooperativa jordbruk är intet skäl som motiverar att icke biträda andra kammarens beslut. Det är likadant om man skulle bilda en ekonomisk förening. Enligt 1911 års lag erfordras det härför minst fem medlemmar. Om det är mindre än fem, kan en ekonomisk förening icke bildas och bliva erkänd. Följaktligen förefinnas svårigheter, och för närvarande har vid jordbruk praktiskt mindre antal tillämpats än fem. Det finnes många skäl, som tala för, att en utredning just under nuvarande tid är behöflig och nödvändig. Det finnes en hel del arbetare, som söka få jord gemensamt, men efter nuvarande bestämmelser kunna de icke komma i åtnjutande av egnahemslån i samma utsträckning som enskilda individer, utan de måste därför dela upp jordbruk, som kanske äro lämpliga att vara tillsammans och brukas tillsammans. På grund av de praktiska erfarenheter, jag har såsom jordbrukare, ber jag att för min del på det livligaste få yrka bifall till reservationen.

*Om beredande
åt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag ber att få instämma med de talare, som yttrat sig till förmån för motionen och andra kammarens beslut, och vill för egen del tillägga några särskilda ord.

Vi stå nu åter inför en sådan där jordfråga, som särskilt rör det kapitallösa jordfolkets bekymmer. Vi hade en sådan fråga före, när det gällde arrendelagens utsträckning. Andra kammaren ville hjälpa, men första kammaren slog ihjäl saken. Det var också före en sådan fråga här på förmiddagen, då det gällde att bibehålla det kapitallösa jordfolket vid den jord, som det besatte. Reservationen till förmån för denna angelägenhet bifölls i andra kammaren, men första kammaren slog ihjäl den. Nu behandla vi här en tredje fråga av det kapitallösa jordfolkets bekymmer. Andra kammaren har velat hjälpa och har sin uppmärksamhet riktad på dessa bekymmer, men första kammarens tillfälliga utskott har avstyrkt och även kammaren kommer säkerligen att slå ihjäl förhoppningarna. Det kommer av sådan sådd lätt nog uppstå krav på en ny författningsrevision förr eller senare.

Här är det unga jordbruksarbetare, som ha det allra bästa uppsåt och känsla av att de äro mäktiga att bilda så att säga ett konsortium utan att det går sönder på det sätt, som utskottets ordförande nämnde,

*Om beredande
dt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

i inbördes kiv, några unga män som äro uppfostrade i folkhögskolan och där eller av naturen insupit en samhörighetskänsla. Jag har sett på nära håll sådana folkhögskolor för jordbruksfolket eller i vilken ställning de må vara, som försökt att uppfostra människorna till en ny människotyp. Här säger man, att i livet står till sist alltid människa mot människa såsom varg emot varg, och det är mycket möjligt att det är den enda människotyp, vi för närvarande hava. Men då här göres försök att uppfostra folk till annat slag, bör man åtminstone ägna denna behjärtansvärda tanke någon uppmärksamhet och icke avhåna den utan vidare.

Det är också ett stort ekonomiskt problem. Jag tror icke på nyttan av att dela upp hela vårt land i små rutor, småbruk med dyrbara åbyggnader, där det sitter en liten stackare och för ett hårt ensamt liv för att kunna livnära sig. Vi behöva även de stora samlade jordbruksarealerna för att kunna föda städernas och industriens befolkning och för att utveckla en intensiv jordbruksdrift med maskiner och dylikt. Båda dessa saker komplettera varandra. Uppdelas alla stora egendomar, bli också de stora åbyggnaderna till ingen nytta. I stället skall det uppbyggas en massa småhus med oerhörda kostnader och ruin ofta för småbrukarna. Här är ett stort nationalekonomiskt problem att kunna bibehålla de stora egendomarna också, där det är stora sammanhängande fält att odla. De stora godsägarnes tid är ute, säger man, och jag skulle nästan vilja instämma i, att det vore önskligt. De stora godsens kunna i varje fall icke lätteligen sammanhållas längre, detta på grund av de stora kostnader, som det blir genom arbetslöner och dylikt. Det är också fråga om att kunna lösa arbetsgivare- och arbetarefrågan, som också är en aktuell fråga på detta område. Om det nu finnes jordlösa arbetare, som äro uppfostrade i tro att kooperation skall kunna gå för sig, och som ha människokärlek inom sig, så att de tro, att de skola lyckas i att övertyga ett sådant stort jordbruk, så är väl deras stödjande också ett bidrag till att tillfredsställa de jordlösas åtrå efter jord, på samma gång man tillgodoser en vidsträcktare ekonomisk syn på saken. Denna sak kommer igen oupphörligt, så det är icke värt att vi tredskas. Den kommer igen varje riksdag, tills motståndet blivit tillbakalaget även i senaten.

Jag yrkar bifall, herr talman, till denna anspråkslösa skrivelse, som förordas i reservationen.

Herr Gustafsson, Karl: Herr talman, mina herrar! Det är ganska otacksamt att under den känslöstämning, som tycks råda i kammaren, uppträda och stå på den reaktionära sidan. Jag är emellertid i detta fall icke någon reaktionär. Jag sympatiserar ofantligt med dem, som önska, att en så stor del av det svenska folket som möjligt skall få eget jordbruk. Jag ser däri en sporre för dess framtida utveckling, och jag tänker, att det skall bli en lugnare framtid för dem, som vilja erhålla jord; och därigenom undviker man sådana stridigheter, som vi nu få uppleva inom de olika folkelementen, på grund av att det saknas

som det heter tillgång på jord. Men jag vill då framställa den frågan: vad är det som utskottet åsyftar? Så vitt jag kan se, har här icke begärts annat, än att det skulle skrivas till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, på vad sätt riksdagen skulle kunna giva anvisning på kapital och hur det skulle kunna skaffas kapital för kooperativa jordbruk. Det är ju kärnpunkten i denna fråga, och detta kapital skulle tillhandahållas enligt motionen och utskottets betänkande på samma villkor, som gälla för enskilda. Ja, mina herrar, hur är det nu? Är det stängt för tre till fyra personer att sluta sig tillsammans och köpa en egendom eller gå till våra penningverk eller inrättningar, som förmedla jordbrukskredit? Är det verkligen stängt för dem, så att de nu icke kunna erhålla kredit på samma villkor som de enskilda? Det är verkligen icke så stängt som det synes i motionen och i utskottsbetänkandet. Jag har varit med om att äga kooperativt jordbruk, och jag har funnit, att det varit lika lätt för det att skaffa sig kapital, som för den enskilde, kanske till och med lättare, ty genom Kooperationen har det blivit större säkerhet för dem, som vilja lämna ut kapital, om personerna i en dylik förening äro dugliga och kända för att kunna sitt yrke. Nu säges det här, att det skulle vara så ofantligt fördelaktigt, om detta kapital skulle kunna anskaffas, ty det skulle vara så många som därigenom kunde få eget jordbruk. Ja, hur är det, hava icke våra egnahemsföreningar under åtskilliga år sökt att delvis till föreningar och delvis till enskilda överlåta jord, som de ha styckat? Och hur är det, pågår icke, så vitt jag kan se, någorlunda normalt för tillfället en styckning av de egendomar, som man finner vara lämpliga? Jag tror verkligen, att vi få vara försiktiga och icke allt för fort rusa fram på jordstyckningsvägen, ty därigenom skapa vi här endast ett proletariat, som icke känner sig nöjt. Det fordras tid, för att folk skall kunna komma in i detta nya element. Jag har haft tillfälle att hemma i våra bygder se denna fråga på litet närmare håll, än vad herrarne här och kanske den siste ärade talaren, borgmästar Lindhagen i Stockholm, haft tillfälle att se. Jag vet, att Huskvarna egnahemsförening, som jag är nära granne med och känner väl till, under årens lopp sökt att driva kooperativt jordbruk. Det var icke möjligt för den. Det gick några år, men det gick med förlust. Den hade verkligen kredit, och den leddes av kunniga män, men det gick inte att driva företaget kooperativt utan de måste sälja. Huskvarna stad har köpt en egendom för 13 år sedan, och jordbruket har drivits för stadens räkning genom Huskvarna egnahemsförening. Dess ledare har varit den, som dirigerat ledningen av företaget. Det har de flesta åren gått med förlust. Det är ett jordbruk på något över etthundra tunnland, men det har icke behövt drivas med kreatur. Det har haft tillgång till körslor från staden och haft tillgång till åtskilliga andra fördelar. Det senaste bokslutet visar en så pass stor förlust, att jag icke vill nämna den här i kammaren, och nu står man i begrepp att utarrendera egendomen, därför att man icke vill sälja den. Detta och andra skäl tala för mig på det sättet att jag anser, att vi i denna fråga få vara försiktiga, och jag önskar av allt hjärta — det vill jag

*Om beredande
åt samfälliga
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

*Om beredande
åt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

säga de herrar, som talat för reservationen — att det måtte komma därhän, att vi skulle kunna hjälpa så många som möjligt att få egen jord, men vi få icke hjälpa på det sättet, att vi hjälpa fram sådana personer, som icke äro lämpliga att sköta jord. Sedan kommer frågan, om det skulle vara fyra eller fem personer, som skulle ha lika bestämmanderätt i lantbruket. Nej, mina herrar, det går inte. Det måste vara en ledande vilja för det hela. Om ett jordbruksföretag skall kunna ekonomiskt bära sig, beror det på ledningen, och det beror icke på, om det är många som hjälpa till, om det går.

På grund av vad jag anfört och på grund av min egen erfarenhet både från min egen hemtrakt och från andra trakter här i landet, vill jag tillråda kammaren att gå försiktigt fram, och jag tror icke, att det för närvarande är lämpligt att bifalla reservationen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag, till vilket jag tror kammaren med trygghet kan lämna sitt bifall.

Herr Lindhagen: Den siste talaren uttryckte sin sympati för själva saken, om jag förstod honom rätt, men hyste tvivel om, att den vore möjlig att genomföra, och han fordrade att man skulle gå mycket försiktigt fram. Den sista fordran är verkligen tillgodosedd genom den hemställan, som är gjord i motionen och uti andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, ty den innefattar enligt min uppfattning en mycket försiktig, till och med en alltför försiktig, framställning till regeringen. Då återstår vad den siste talaren framhållit, att erfarenheten härvidlag visat, att kooperativa försök gått ikull, ty sådana kooperativa försök i hans hemtrakt och även ett kommunalt har gått med förlust. Ja, all vår början bliver svår, skall jag säga den siste talaren, men det är icke sagt, att det kommer att göra det i tidernas längd, om det kommer i rätta händer. Och det exempel, som här åberopats av en talare på sådana kooperativa försök, som gjorts av arbetsamma och intelligentare arbetare, visar, att de åtminstone ännu icke gått ikull med sitt företag utan hava hittills stått sig, fastän deras jordbruk pågått i årtal. Men det kan hända, att man så småningom lyckas att få dem ikull genom att vägra dem, till skillnad från allt annat jordbruk, allt möjligt stöd och hjälp från statsmakterna.

Så nämndes av den siste talaren, att de kunna lika lätt som andra få lån, ty de kunna ju vända sig till en bank och få lån mot inteckning i fastigheten, och det blir säkrare för långivaren, ty det är många låntagare, som vid ett kooperativt företag svara för lånet. Här tror jag, att den siste talaren icke riktigt tänkt sig för — om det tillåtes mig att framkasta ett sådant påstående — ty här är det fråga om fattiga, men kunniga och skickliga jordbruksarbetare. De få för det första den största svårighet att köpa en egendom. Det har verkligen inträffat i ett fall, att de kunnat göra det, därigenom att en enskild person hjälpt dem på traven, för att de skulle få lån, men i de flesta fall ha de fått nöja sig med att arrendera en stor fastighet, och då äro bankerna "puts weg" helt och hållet. Då fordras minst borgen, och den borgen kunna

de unga jordbrukarne icke anskaffa, åtminstone icke någon som bankerna ta för god, ty de hava icke sådana relationer till de mäktiga i världen, som kunna giva den borgen, som godkännes av bankerna. Och vad beträffar att bankerna skulle lita på dem, därför att de äro många, så göra icke bankerna det, ty dessa människor stå där bara med sin arbetskraft, sin intelligens och sitt goda uppsåt, och de ha icke relationer eller egendom bakom sina personer, och därför lämnas de totalt i sticket av sådana kreditinrättningar.

*Om beredande
åt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

Herr Gustafsson, Karl: Ja, endast ett par ord till försvar mot den siste ärade talaren! Han gjorde den verkligen förunderliga framställningen, om jag verkligen tänkt på vad jag sade, att det skulle vara möjligt för kooperativa föreningar att skaffa penningar likaväl som det är möjligt för enskilda. Jo, herr Lindhagen, jag har mycket noga tänkt på det, innan jag uttalade de orden här i kammaren; jag har icke blott tänkt på det, utan har haft erfarenhet i den saken under min 35-åriga verksamhet på lantbrukets område. Nu är det väl så, att om en enskild eller kooperativ förening skall söka lån, så fordras det säkerhet, först av banken och sedan, hur är det, fordrar icke även staten säkerhet? Jag tror icke, att den lämnar ut lån utan säkerhet, och då jag icke trodde, att det var meningen, att något lån skulle utan säkerhet lämnas ut från statens sida, så ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt föregående yrkande om bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Herr Hagfält: Herr Gustafsson var mycket säker på, att det skulle komma att bli svårt att sköta ett jordbruk, när alla skulle ha lika bestämmanderätt, men jag har själv talat vid sådana kooperativa jordbrukare. Det går så till, att de utse en person till förvaltare för ett år, och den måste de lyda. Han sköter ekonomin och leder det hela, och jag undrar, om det är svårare att lyda den förvaltare, som de själva utsett, än att lyda den husbonde, som de måste lyda, på grund av att de äro i hans tjänst. Jag undrar om det icke är större intresse att arbeta under den, som de själva utse, än under den, som de äro tvungna att lyda, på grund av att de blivit lejda som statare eller drängar.

Vad angår lån, så vred herr Gustafsson bort det genom att säga, att tillfälle till banklån för dem finnes alltid, om de kunna skaffa borgen eller säkerhet; men tillfälle till egnahemslån finnes, såsom jag sade i mitt första yttrande, icke alltid, och vid egnahemslån behövs icke borgen, utan där får man låna fem sjättedelar av jordvärdet. Om det är upptaget till 15,000 kronor, får man ett lån på 12,500 kronor utan borgen. Det är skillnaden; men icke kan herr Gustafsson i en bank få lån på en fastighet, som är taxerad till 15,000 kronor, till ett så högt belopp som 12,500 kronor utan att ställa borgen. Det är just för att få samma fördelar som vid vanliga egnahemslån, som det nu skulle beviljas tillgång till kapital på samma villkor för samfällda jordbruk som gälla för enskilda. Om det försträcker ett lån åt ett samfällt jordbruk av

*Om beredande
åt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

3—4 personer, så skulle de få tre till fyra gånger så stort lån som en enskild. Det var det jag syftade på. Att det finnes svårigheter det är klart. Det är svårigheter att få ekonomin att gå ihop även för den enskilde, men jag undrar, om 3—4 kraftiga unga män, som äro självständiga, sluta sig tillsamman och utse en inom sig att vara förvaltare, det skall vara någon svårighet för dem att rätta sig efter denne och göra sitt bästa. Jag undrar också, om icke de, som arbeta för sig själva och beräkna att få njuta fördelarna av sitt arbete, ägna sig åt det med större intresse än de, som arbeta för andra, vilka njuta fördelarna därav, medan de själva endast få sin avskilda del. Då de driva jordbruket för egen räkning, få de nöja sig med vad som kan bliva över som förtjänst. De komma i samma ställning som vi bönder, som hava söner och döttrar. Är inkomsten sämre, får hela familjen lov att sätta ned sina anspråk. Likadant kommer det naturligtvis att bliva för de kooperativa jordbrukarna.

Jag talade i mitt första yttrande om många erfarenheter, och jag skall upprepa, att i alla de fall jag sett av sambruk mellan olika personer, som icke hava varit i någon släktskap med varandra, har det gått utmärkt bra. Då är det ju alldeles klart, att om en av ägarna är borta men en annan är hemma och har tillsyn över arbetet, utföres detta bättre, än om allt sköttes av lejda personer.

Jag vill ännu en gång yrka bifall till reservationen. Jag anser, att herr Gustafssons farhågor här äro omotiverade och hans skönmålningar om att det finnes tillfälle att låna penningar även för kooperativa sammanslutningar äro missvisande. Det är precis som herr Lindhagen sade, nämligen att det gäller för personer, som sammansluta sig på detta sätt, om de hava gott om pengar, men det gäller icke för arbetare. Man vill tydligen, att enskilda personer skola gå i borgen för dem men icke att staten skall hjälpa dem, och det är ju så det har praktiserats hittills. Men jag anser, att den principen är oriktig. Jag anser, att staten är den, som skall träda emellan här.

Det finns väl ingen som vill bestrida, vad jag sade i mitt första yttrande, att det är billigare att anskaffa maskiner och redskap för jordbruket per tunnland, om det är sambruk, än om man delar upp samma areal på fyra, fem jordbruk. I senare fallet måste det bliva mycket dyrare, ty varje brukningsdel måste skaffa sig egna maskiner. Man behöver för 25 tunnland en slättermaskin, en radsåningsmaskin o. s. v., men samma maskiner kunna räcka för 80, 100 tunnland. Därför är det goda förutsättningar för att ett sådant sambruk skall vara mera lönande. Man vill icke härmed förhindra det individuella jordbruket, utan det står kvar som förut. Man har icke berövat det några förmåner, utan det gäller endast att bereda några förmåner även för dessa kooperativa jordbruk.

Herr Gustafsson, Karl: Herr talman! Jag skall icke upptaga tiden i onödan utan endast säga, att herr Hagfält, så vitt jag förstår, har talat emot sina egna intressen. Han har inte ens sökt visa

på någon omöjlighet att erhålla lån. Jag vill icke upptaga kammarens tid med detta, men möjligheten att få lån kan annars både praktiskt och juridiskt bevisas.

Jag har så många år varit med i egnahemsarbetet och varit med om att utplantera så många egna hem i min hembygd, att resultatet av arbetet där jag varit med och haft ledningen kanske väckt en viss uppmärksamhet och förtroende. Men då jag nu fått ordet, skall jag be att få säga det, att jag anser, att de lantbruksarbetare, som skola komma i åtnjutande av hjälp och få något eget hem, förut böra hava visat, att de genom sparsamhet och försiktighet kunnat arbeta sig fram något, innan de försöka sig på att bliva egna jordbrukare.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt föregående yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! De lånetekniska transaktionerna får jag säga, att jag inte intresserar mig för, och det beror kanske på att jag inte förstår dem. Men jag kan icke förstå, att det är huvudsaken, ehuru man i senare delen av debatten gjort dem till huvudsak.

Då utskottet säger, att "resultaten av det fåtal mindre samfällda jordbruk, som hittills bedrivits, icke övertygat utskottet om möjligheten eller lämpligheten av en dylik jordbruksdrift", tror jag icke, att man får tillmäta det skälet alltför stor betydelse. För ett par år sedan, när denna fråga var uppe här till debatt, anfördes som exempel ett sådant samfällt jordbruk ute vid Bergshamra, och man bad då utskottets ledamöter och intresserade jordbrukare för övrigt här i kammaren att fara ut och titta på det. Det tar en kvarts timme att fara dit ut. Man sade: det kommer inte att gå ändå, utan kommer att gå sönder om något år bara! Det är två år sedan man sist sade detta. Jag tycker ändå, att då man är så intresserad av denna sak på alla håll, där det gäller att slå ihjäl möjligheten att bilda kooperativa jordbruk, så skulle man kunna öka sin arsenal med de erfarenheter man kan få genom att fara ut och studera denna egendom. Eftersom man ju är alldeles övertygad om att alla dylika erfarenheter gå i samma riktning.

Jag har haft ingående samtal med dessa unga jordbrukare under de sista tre åren, och jag har, så gott jag kunnat, framfört alla de skäl, som herr Gustafsson och andra här i kammaren givit mig emot dem. De svara helt enkelt: ja, men det går bra för oss ändå; det första året höll det på att icke gå, och det andra var mycket svårt, men nu går det bra, och då kan man inte tillmäta dessa skäl, att det inte *borde* gå bra för oss, någon avgörande betydelse. Det var som när statsrevisörerna voro uppe och tittade på kolonaten i Norrland förra året. Då sade de skånska och mellansvenska jordbrukarna: det är vansinne att lägga ned så mycket arbete i jorden och inte få mera för det. Det kan aldrig gå! Men det är icke, vad de skånska och mellansvenska jordbrukarna tycka, som är avgörande. När de, som sitta på kolonaten kunna föda sig på dem och äro nöjda och villiga att lägga ned det arbete på dem, som behöves, måtte väl det vara huvudsaken. Då man nu drivit

*Om beredande
åt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

*Om beredande
åt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

fram kooperativa jordbruk här nere och bett att få visa dem och eventuellt få dem kritiserade, kan det ju hända, att man *efter* en sådan undersökning skulle anse sig böra intaga en bestämd position emot dem. Men så länge vederbörande icke bryr sig om att göra någon sådan undersökning, är det verkligen för mycket begärt, att kammaren skall avslå en utredning i frågan, därför att utskottet är övertygat om att det icke kan gå.

Här har det alltid talats om att vi böra underlätta anskaffandet av jord åt folk, som vill arbeta i jorden och få sin utkomst av den. Det är ju icke något annat det är fråga om här. Det är endast fråga om en undersökning, huruvida man i vissa fall kan gå denna väg, som är begärd av folk, som gått den vägen och lyckats. Jag kan icke förstå, att människor, som säga sig vilja underlätta möjligheterna för anskaffande av jord åt fattigt folk, som kan och vill leva på arbetet i jorden, skola motsätta sig en utredning i detta fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Almkvist: Bara ett par ord till replik. Såväl herr Hagfält som den siste ärade talaren gjorde gällande, att utskottets motivering ej skulle vara bärande, när utskottet skulle sakna erfarenhet på jordbrukets område. Härefter ber jag att få påvisa, att i utskottets arbete deltagit två jordbrukare med lång och mångsidig erfarenhet på detta område. Deras ord torde man i detta fall böra tillmäta lika mycket avseende som de åsikter, vilka uttalas av varje annan jordbrukande ledamot av kammaren. Jag ber också att få fästa uppmärksamheten på att såväl herr Lindhagen, som den siste ärade talaren, stött sina yrkanden huvudsakligen på de erfarenheter av gynnsam beskaffenhet, som vunnits i ett och annat fall. Dessa fall har utskottet för sin del långt ifrån förnekat utan tvärtom bestämt framhållit, att utskottet haft kännedom om dem, men utskottet har samtidigt visat, att det känner till ett mångtal fall, där erfarenheterna varit av nedslående beskaffenhet. Då det gäller för riksdagen att nu taga ståndpunkt, huruvida en ny form för jordbruket kan upptagas eller icke, har det åtminstone icke syntts utskottet lämpligt, att ett sådant understöd skall givas, innan man fått erfarenheter i större utsträckning om, huruvida denna form verkligen är av beskaffenhet att böra vinna understöd, detta så mycket mer som det finnes andra former för jordbrukets understödjande, där man har en långvarig och gynnsam erfarenhet.

Herr Lindhagen: Den siste talaren sade, att det icke var lämpligt, att riksdagen fattar ståndpunkt. Skrivelsen är, jag skulle nästan vilja säga, tyvärr så avfattad, att den helt lämnar ståndpunktstagandet öppet. Det gäller således bara att få detta i riksdagen ständigt återkommande och av andra kammaren godkända yrkande bifallet också i denna höga senat, så att det kapitalfattiga jordfolket får någon uppmuntran

genom att man åtminstone intresserar sig för deras synpunkter och låter dem komma till någon utredning.

*Om beredande
åt samfällda
jordbruk av
tillgång till
kapital.
(Forts.)*

Herr A b r a h a m s s o n: Herr talman! Herr Hagfält yttrade i sitt första anförande, att utskottet icke hade någon erfarenhet av jordbruk utan att det varit bättre, om ärendet blivit behandlat av ett utskott, som varit mera kompetent därtill. Nu måste jag deklarerera, att jag tillhör detta utskott. Jag kan gärna erkänna, att jag icke har den erfarenhet, som herr Hagfält påvisade, att han hade, men jag har dock praktiserat jordbruk åtminstone i 25 år, och jag vill även meddela, att jag också praktiserat kooperativt jordbruk. Jag har nämligen drivit jordbruk tillsammans med andra, ehuru icke på så sätt att jag har ägt jordbruket, utan jag har drivit det. Jag har kommit till den uppfattningen, att det åtminstone i högst få fall kan vara möjligt för fyra, fem delägare, som köpa ett sådant här jordbruk, att i längden komma överens om att driva jordbruket kooperativt. Det kan mycket väl gå för ungdomar, som det här har talats om, men förhållandet blir kanske ett annat, då de bilda familjer och sedan få barn, som växa upp och skola deltaga i arbetet. Om det vore, som herr Hagfält säger, att de kunde utse en till förvaltare och alla lydte honom, skulle det enligt mitt förmenande gå, men nu har jag den erfarenheten från de fall, som jag känner till, att det knappast är någon som vill underkasta sig en annans vilja, då de äro ägare tillsammans, utan alla vilja vara husbönder. Om det vore så, att människorna i allmänhet hade det goda hjärta, som herr Lindhagen har, tror jag, att det mycket väl skulle gå, men nu är det så, att detta icke är fallet med det stora flertalet, utan stridigheter och oenighet uppkomma för det mesta i dylika fall.

Jag vill också påpeka en annan sak i detta sammanhang. Antag, att fyra eller fem personer köpt en sådan här egendom och efter ett eller två år icke komma överens utan måste skiljas åt. På vad sätt skall det genomföras? Den, som vill sälja sin andel, kan det inte, därför att det inte är någon annan, som vill ingå såsom andelsägare i ett sådant företag. De andra kunna icke köpa in andelen eller vilja icke göra det. Det kan alltså i ett sådant fall bliva svårt för dem att skiljas åt och avveckla en dylik samhörighet. Jag tror för min del, att det är säkrast, att statens kreditgivning för jordbruksändamål fortfarande sker i den nuvarande formen med egnahems lån.

Jag erkänner villigt vad herr Hagfält här påvisat, att det ställer sig billigare och förmånligare i ekonomiskt avseende att uppsätta och driva ett jordbruk i större skala, så att driften blir billigare, men jag tror för min del, att det icke skulle kunna leda till några lyckliga resultat. Det bleve i så fall experiment, som man komme att göra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr H a g f ä l t: Jag har icke förnekat, att det kanske inom utskottet finnes personer, som för sin del hava personlig erfarenhet av

*Om beredande
åt samfälliga
jordbruk av
tillgång till
kapital.*
(Forts.)

jordbruket, men jag tycker, att resultatet av utskottets arbete är ganska nedslående, då det yrkat avslag på ett förslag, som biträtts av andra kammaren. Jag tror, att jag står till svars för det, ty jag tror, att andra kammaren också har någon betydelse, och att den har godkänt detta förslag flera gånger, tror jag talar för detsamma.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på avslag därå och antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Franzén vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr Franzén vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;
Nej — 35.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion i andra kammaren, nr 178, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillämpning av gällande författningar om elektriska ledningars framdragande inom kronoegendomar.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Herr *Löfgren* väckte en motion, nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse av 93 § i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 66, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande; och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av en fastighet i den s. k. Djurgårdsstaden;

bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften m. m. även som i ämnet väckta motioner; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av vissa av riksdagens revisorer framställda anmärkningar angående enskilda med statslån understödda järnvägsaktiebolag och deras räkenskaper m. m.;

nr 36, i anledning av vissa framställningar angående understöd eller ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 52, rörande förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 24 mars 1921 angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker;

nr 53, angående förordning om provtaxering i anledning av ifrågasatt omläggning av det kommunala beskattningsväsendet;

nr 54, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 55, angående förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal;

nr 56, angående förslag till sjömanslag m. m.;

nr 57, angående lag om ändrad lydelse av 24 § i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar;

nr 58, angående utredning om ändring i vissa delar av lagen om handelsbolag och enkla bolag;

nr 59, angående ändrad lydelse av 1 kap. 9 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;

nr 60, angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 30 juni 1913 om behandling av alkoholister; samt

nr 61, angående utredning om intagande av vissa alkoholister å särskilda anstalter.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,43 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 9 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Akerman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 261, angående anslag för anskaffande av röstsedlar och kuvert m. m. att användas vid folkomröstning angående rusdrycksförbud.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 259, med förslag till förordning angående åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping; och

nr 260, angående upptagande i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 samt tilläggsstaten för år 1922 av en inkomsttitel "Valuta- och importavgifter" m. m.

Justerades protokollen för den 3 och den 5 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 122, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 132, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningsbalken.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar;

nr 134, i anledning av väckt motion angående befrielse från stämpelavgift i visst fall;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1923 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.; samt

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 54 föreslagna samt av båda kammarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

a) besluta, att den utav professor C. Wiman nu innehavda personliga professuren i paleontologi skall förvandlas till en ordinarie professur i paleontologi och historisk geologi, samt att i samband därmed den nuvarande ordinarie professuren i mineralogi och geologi vid Uppsala universitet skall benämnas professur i geologi med petrografi och mineralogi,

b) med uteslutande från allmänna indragningsstaten av vad där finnes uppfört beträffande avlöning åt Wiman, i utgiftsstaten för universitetet i Uppsala under avdelningen A) Avlöningar m. m., a) Professorer m. fl., filosofiska fakulteten, matematisk-naturvetenskapliga sektionen uppföra en professor i paleontologi och historisk geologi med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomma universitetsprofessorer i allmänhet och med skyldighet för tjänstens innehavare att vara understad de för dessa förmåners åtnjutande fastställda villkoren och bestämmelserna,

c) för ändamålet höja det ordinarie bestämda anslaget till Uppsala universitet, nu för år 1,054,347 kronor, med 7,500 kronor för år, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren avslagit Kungl. Maj:ts framställning angående förändring av professor C. Wi-

mans personliga professur till en ordinarie professur i paleontologi och historisk geologi.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;
Nej — 41.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 470, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 102 ja och 109 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 202 ja och 150 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 65 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

1) godkänna följande lydelse av §§ 2 och 3 i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, med undantag dock i vad angår dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels ock befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskol-lärare m. fl.:

§ 2.

Dyrtidstillägget — — — fastställles.

Grundtalet bestämmes sålunda, att sedan, med ledning av genom socialstyrelsens försorg verkställda beräkningar rörande den efter ingången av augusti månad 1914 inträdda ökningen i levnadskostnader, av Kungl. Maj:t fastställts det tal, som skall anses motsvara levnads-kostnadernas ökning, nämnda tal minskas med 15 enheter, varefter i förekommande fall det då erhållna talet jämnas till närmaste 5-tal.

Allt efter — — — Kungl. Maj:t.

§ 3.

Där annorlunda — — — sätt.

Till befattningshavare med en familjemedlem, som här nedan sägs, utgår å avlöningsförmåner, som icke överstiga 60 kronor i månaden, dyrtidstillägget efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet. Överstiger avlöningen 60 kronor men icke 1,250 kronor i månaden, utgår dyrtidstillägg för den del därav, som utgör 60 kronor, på sätt nyss är sagt,

samt för den del, som överstiger 60 kronor, efter ett procenttal lika med femtiofem hundradelar av grundtalet. Har — — — tal.

2) — — — — —

3) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid nedannämnda verk och institutioner å tilläggsstat för år 1922 anvisa

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservations-
anslag å kronor 55,000,
att direkt utgå av inkomst av myntning och justering;
för bank- och fondinspektionen ett reservations-
anslag å kronor 38,000,
att direkt utgå av bidrag till bankinspektionen och av bidrag till
fondinspektionen;
för postsparbanken ett reservationsanslag å kronor 220,000,
att direkt utgå av inkomster av postsparbanksrörelsen;
för kontrollstyrelsens avdelning för ärenden angående
skattefri sprit m. m. ett reservationsanslag å kronor 24,000,
att direkt utgå av denatureringsavgifter;

under åttonde huvudtiteln:

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å ... kronor 19,000,
att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder;

under tionde huvudtiteln:

för patent- och registreringsverket ett reservations-
anslag å kronor 290,000,
att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel;
för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 28,000,
att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen;
till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid verk och institutioner, som icke här ovan särskilt angivits, å tilläggsstat för år 1922 såsom förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	3,050,000
„ tredje „	„	825,000
„ fjärde „	„	15,000,000
„ femte „	„	8,850,000
„ sjätte „	„	280,000
„ sjunde „	„	6,350,000
„ åttonde „	„	8,725,000
„ tionde „	„	2,025,000

samt

4) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg under första halvåret 1923 vid nedannämnda verk och institutioner å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å kronor 20,000,
att direkt utgå av inkomst av myntning och justering;
för bank- och fondinspektionen ett reservationsanslag å kronor 14,000,
att direkt utgå av bidrag till bankinspektionen och av bidrag till fondinspektionen;
för kontrollstyrelsens avdelning för ärenden angående skattefri sprit m. m. ett reservationsanslag å kronor 9,000,
att direkt utgå av denatureringsavgifter;

under åttonde huvudtiteln:

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å kronor 7,500,
att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder;

under tionde huvudtiteln:

för patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å kronor 100,000,
att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel;
för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 10,000,
att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen;
till bestridande av motsvarande kostnader för befattningshavare vid verk och institutioner, som icke här ovan särskilt angivits, å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	1,075,000
„ tredje	„	300,000
„ fjärde	„	5,000,000
„ femte	„	3,125,000
„ sjätte	„	100,000
„ sjunde	„	1,900,000
„ åttonde	„	3,250,000
„ tionde	„	800,000,

röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren

1) godkänt följande lydelse av §§ 2 och 3 i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst med undantag dock i vad angår dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels ock befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.:

§ 2.

Dyrtidstillägg — — — fastställles.

Grundtalet bestämmes sålunda, att sedan, med ledning av genom socialstyrelsens försorg verkställda beräkningar rörande den efter ingången av augusti månad 1914 inträdda ökningen i levnadskostnaderna, av Kungl. Maj:t fastställts det tal, som skall anses motsvara levnadskostnadsökningen, nämnda tal minskas med en tiondel, varefter i förekommande fall det då erhållna talet jämnas, därest det med högst 2 1/2 överstiger närmast lägre 5-tal, till sagda tal men eljest till närmast högre 5-tal.

Allt efter som — — — Kungl. Maj:t.

§ 3.

Där annorlunda — — — sätt.

Till befattningshavare med en familjemedlem, som här nedan sägs, utgår å avlöningsförmåner, som icke överstiga 85 kronor i månaden, dyrtidstillägget efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet. Överstiger avlöningen 85 kronor men icke 1,250 i månaden, utgår dyrtidstillägg för den del därav, som utgör 85 kronor, på sätt nyss är sagt, samt för den del, som överstiger 85 kronor, efter ett procenttal lika med femtiofem hundra delar av grundtalet. Har befattningshavaren — — — tal.

2) — — — — —

3) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid nedannämnda verk och institutioner å tilläggsstat för år 1922 anvisat

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservations-	
anslag å	kronor 60,000,
att direkt utgå av inkomst av myntning och justering;	
för bank- och fondinspektionen ett reservations-	
anslag å	kronor 40,000,
att direkt utgå av bidrag till bankinspektionen och av bidrag till fondinspektionen;	
för postsparbanken ett reservationsanslag å	kronor 235,000,
att direkt utgå av inkomster av postsparbanksrörelsen;	

för kontrollstyrelsens avdelning för ärenden angående skattefri sprit m. m. ett reservationsanslag å kronor 25,000.
att direkt utgå av denatureringsavgifter;

under åttonde huvudtiteln:

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å kronor 20,000,
att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder;

under tionde huvudtiteln:

för patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å kronor 310,000,
att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel;

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 30,000,
att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen;

till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid verk och institutioner, som icke här ovan särskilt angivits, å tillägsstat för år 1922 såsom förslagsanslag anvisat

under andra huvudtiteln	kronor	3,250,000
„ tredje „	„	875,000
„ fjärde „	„	16,500,000
„ femte „	„	9,500,000
„ sjätte „	„	300,000
„ sjunde „	„	6,800,000
„ åttonde „	„	9,250,000
„ tionde „	„	2,175,000

samt

4) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg under första halvåret 1923 vid nedannämnda verk och institutioner å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisat

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å kronor 25,000,
att direkt utgå av inkomst av myntning och justering;

för bank- och fondinspektionen ett reservationsanslag å kronor 16,000,
att direkt utgå av bidrag till bankinspektionen och av bidrag till fondinspektionen;

för kontrollstyrelsens avdelning för ärenden angående skattefri sprit m. m. ett reservationsanslag å kronor 10,000,
att direkt utgå av denatureringsavgifter;

under åttonde huvudtiteln:

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å kronor 8,500,
att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder;

under tionde huvudtiteln:

för patent- och registreringsverket ett reservations-
anslag å kronor 120,000,
att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsav-
gifters medel;

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 12,000,
att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen;

till bestridande av motsvarande kostnader för befattningshavare vid
verk och institutioner, som icke här ovan särskilt angivits, å extra stat
för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag anvisat

under andra huvudtiteln	kronor	1,300,000
„ tredje „	„	350,000
„ fjärde „	„	6,500,000
„ femte „	„	3,775,000
„ sjätte „	„	120,000
„ sjunde „	„	2,350,000
„ åttonde „	„	3,800,000
„ tionde „	„	950,000.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 68.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 471, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 90 ja och 115 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 163 ja och 183 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades desamma, nr 259 till bevillningsutskottet samt nr 260 och 261 till statsutskottet.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 66, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 67, bevillningsutskottets betänkande nr 34 samt bankoutskottets utlåtanden nr 35—38.

Herr Wohlin erhöll på begäran ordet och yttrade: Det är anledning till anmärkning mot det i januari 1921 fungerande statsrådet, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skall uppgivas.

Jämlikt föreskriften i § 57 riksdagsordningen skulle detta yttrande tillika med ett av herr Wohlin i sammanhang därmed avlämnat förseglat konvolut överlämnas till konstitutionsutskottet.

Avgåvos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner: nr 168, av herr *Björnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 253, angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och nr 169, av herr *Enhörning*, i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,40 e. m.

In fidem
A. v. Kruscnstjerna.
